

Börzsönyi Helikon

A Spangár András Irodalmi Kör művészeti folyóirata

I. Évfolyam 3. szám. 2006. Március

Vigyinszki Attila: Álarcosbál (olaj, farost)

Tartalom:

3. o.: *Tavaszi Ünnepe, Költészet, Haza*; (Karaffa Gyula írása)
4.-5. o.: *Möbius nyelv*; (Borsi István értekezése)
7.-8. o.: *Városaim: Debrecen*; (Szalai Ferenc sorozatának második része)
9.-11. o.: *Bemutatjuk: Pogány Zoltán* versei
13. o.: *Anikó levelesládájából: Három szál cigaretta*; (H.Túri Klára írása)
14.-26. o.: *Tanulmány: „Amit meg akarunk pillantani”*; (Pintér Krisztina írásának III., befejező része)
27. o.: *Ének a kondorkeselyűről*; (Szőke Mária Magdolna verse)
29.-30. o.: *Vélemény: Az őrangyal és a szél*; (Egry Artúr írása Juhász Ferenc verséről)
30.-31. o.: *Szenegáli fütyös varjú*; (Pajtli Sándor írása)
31. o.: *A drótostót balladája*; (Karaffa Gyula verse)
33.-39. o.: *Karácsony*; (Novák Valentin írása)
40.-42. o.: *Lepedő*; (S.Varga Ilona - A Lion írása)
43. o.: *Kard éle, vagy angyalszárny*; (Ketykó István verse)
45.-50. o.: *Utolsó ítélet III.: /megváltás/*; (Százdi Sztakó Zsolt írásának befejező része)
51.-56. o.: *Szénégetők a Börzsönyben*; (Végh József képes riportja)
57.-58. o.: *Auditor: Fémszag; Zuhany*; (Szávai Attila írásai)
59.-60. o.: *Hírek*;
61. o.: *E havi számunk szerzői; Impresszum*;

Lapszámunk képei:

Márciusi számunkat a Nagyoroszi Általános Iskolában tanító tanár-festő, *Vigyinszki Attila* művei díszítik. Ezúton mondok köszönetet a festmények közlésének engedélyezéséért.
(A Szerk.)

Címlapon: *Álarcosbál*; (olaj, farost)

6. o.: *Horai út*;

8. o.: *Honfoglalás*;

12. o.: *Moulin Rouge*;

28. o.: *Tánc*;

32. o.: *Varjak*;

39. o.: *Kék csend*;

44. o.: *A jósnő*;

58. o.: *Koldusok*;

A hátsó borítón: *Esti ima*; (olaj, farost)

Helyesbítés:

Februári lapszámunkban tévesen közöltük *Adame Károly* képeiről, hogy azok olajképek *faroston*. Adame Károly képeit *vászonra* készíti.

Itt kérünk elnézést az Alkotótól! A képalírások helyesen tehát: (olaj, vászon)

(A Szerk.)

Tavaszi Ünnepeink, Költészet, Hazánk.

Bár sose szerettem a „kampányszerű”, kötelező pátoszt, sose szerettem a „kivezé-nyelt” felvonulásokat, együtt sodródni a tömeggel, mára belátom: **Fontos dolog az ember életében az ünnep!** Életének monoton hétköznapijai között kap egy lehetőséget, hogy egy pillanatra elfeledje mindazt, ami fáj, ami sértő, mindazt, ami unalmas, ami az embertől idegen, s felvéve lelkének ünnepi öltözékét, egy pillanatra érezhesse: **Az élet más is lehet, szebb, jobb, tartalmasabb, emberibb, értékesebb!** Az ünnep erénye az is, hogy elhiteti a „kisemberrel”, hogy ő is fontos, bár csak csavar a gépezetben, de egy hatalmas gépezetben, s e nélkül a csavar nélkül a monstrum megáll. Elhiteti a „kisemberrel”, hogy ma ő áll a középpontban, ez a „cermónia” érte van, elhiteti, és „megérezteteti” az ünnepélyesség, a pátosz, az idea lélekmelegítő és termékenyítő hatalmát, s az emelkedettség perceiben elhiteti a „kisemberrel”, hogy összefogva, de akár egyedül is, hegyeket tudna, hegyeket tudnának megmozgatni akarataival, akaratukkal. Lehet, hogy rosszul hangzik, de az embernek kellene „túléléséhez” ezek a pillanatok, ezek a napok! Társadalmi konszenzus kérdése, hogy ünnepeinkben mire-, és kire emlékezünk, s az is, hogy mikor. **Mindennek rendelt ideje van!** Az ünnepeinkkel nem jó „játszani”! Nem jó „ok nélkül”, csak „úgy” „ünnepet játszani”, hiszen így saját magunk gyengítjük a lélek emelkedettségét hétköznapivá, silánnyá, értéktelenné. Nem jó az, ha egy politikus gondol „egyet”, s csak, hogy erejét és hatalmát demonstrálja tömegeket toboroz, és saját magát, saját beszédét tartja oknak az ünnepre. Ám jó az, ha egy kisebb közösség saját környezetében „okot talál az ünneplésre”, még akkor is, ha önnönmagát ünnepli hiszen ezzel közösségi hitét, összetartozását erősíti, hagyományait őrzi. (Példa erre a szabolcsi szilvalekvárfőzés, disznóvágás, pálinkaünnep vagy cinkefőzés.)

A tavasz érkezte önmagában is ok az ünneplésre. A zord, komor, szürke téli napok végével vége van „szomorúságunk telének”, téli depresszióknak is. Ilyenkor nagyobbra tágul a tüdő, a mélyebbre szívott friss tavaszi levegő kitágítja bordáinkat, felszabadultaknak, erőseknek érezzük, magunkat, mint a téli álmából épp felébredt medvék. Úgy érezzük, megújult az életünk, s ezt az „újjaszületést” illik megünnepelni. **Legszebb tavaszi ünnepeink Március 15-e épp „jókor jön”!** Ebben az „újjaszületett” hangulatban szépen tudjuk megünnepelni az akkori hősokeket, nagyon át tudjuk érezni lelkesedésüket, s átragad ránk is tenni akarásuk, hazaszeretetük, akár hősiességük is. Csodás ünnep ez, ami már meghihletett száz és száz költőt, megtermékenyített száz és száz költeményt! Hiszen jobb alkalom nem is kell egy költőnek, hogy a versek nyelvén, a líra hangjaival elmondhassa mindazt a szeretetet, mindazt a jót, amit hazájától kapott s ugyanezzel az eszközzel kifejezhesse háláját, törleszthesse „tartozását” népe, nemzete felé. **Még egyszer mondom: Csodás!**

Manapság a Hazát nem sokszor emlegetjük. Bár, talán nem is kell! Ám lelkünkben, érzéseinkben a Hazának is helye kell, hogy legyen, zsigereinkben ott kell szunnyadnia az egy-egy ünnep alkalmával „előtörő” hazaszeretetünknek. **S amíg ez így van, addig nincs baj! Addig a Hazánk él, s a Nemzet egy!**

Szeretjük a verseket ünnepeink retorikájában alkalmazni. Igaz, jobb lenne, ha a költészet a mindennapokban élne, ha a versek a hétköznapiok „nyugtatótablettái” lennének, ha a versek szavai az általunk ki nem mondott érzések, érzelmek hirdetői lennének. **Ha mi szemérmesek, visszahúzódoók vagyunk, ha mi nem szeretünk beszélni, vagy ha nem tudjuk érzelmeinket jól megfogalmazni, tegye meg azt helyettünk a Költő!**

Karaffa Gyula

Borsi István

MÖBIUS NYELV

Kell lennie a világon valamilyen rendnek a nyelvekben, amely ugyanúgy értelmezhető, mint a kémiában a periódusos elemek rendszere, a matematikában a számrendszer, vagy akár a zenei „rendszerek”. Olyan megkötött, kiszámítható módon, mint ahogy megjósolhatóak a még felfedezésre váró vegyi elemek, vagy a zenei hangok al-, és felharmonikusai is. A kiejtett hangok még mielőtt beszédhanggá egyesülnének, részesei a zene és a hangtanban leírható szabályoknak. A hangokat megformázó, őket kiejtő, majd hallomás útján, önmagában tatalommá rendező értelem egy újabb rendszerre -alrendszerre- állítja össze.

Ez az elv: a nyelv. Értelemről szőtt, értelem által felfejtett hangokból és szünetekből álló kód. A hangokat külön-külön megjelölő -a beszéd-től független- hangsor; az ABC.

Az ABC ugyanúgy, mint a periódusos rendszer a kémiai elemeknél, különböző „affinitást” rejt: Magánhangzót, valamint mássalhangzót.

A magánhangzók -mondhatni- önmagukban elhangzó hangvibrációk. Egyéniségük miatt ősi megjelenésük, mint a mássalhangzók. A magánhangzók hangrezgése bejárják az egész univerzumot. E hangok alsó regisztereit -alharmonikusait- vagyunk képesek hangszálaink segítségével megszólaltatni.

A mássalhangzók viszont az emberi szellem kódjai. Minden mássalhangzó a magánhangzókra támaszkodik, vagy önállóan -amikor egy betűt kiejtünk-, vagy szavainkban társulnak egymással. Mássalhangzók mellé jelentések, események, tartalmak kötődnek. Ezen jelentések mintegy elkülönítik az univerzum egészétől a beszélő embert. Az általa közölt gondolati tartalom részekre szedi az egészet. Különállóságában a részleteket megértve,

következtetésekre hagyatkozhat saját tudati befogadóképessége szerint, egy teljesen egyedi, szubjektív világképet alkotva belőlük.

A hangok által lejegyzett gondolati és érzelmi minta az anyanyelvek szabályait követve szó-vá tömörödik. Egy-egy szó a mögöttes értékrendek miatt messze több, mint az őt alkotó hangok halmaza. A beszélt nyelvek szó-kép jelentése generációként bővül, használat szerint egyes árnyalati tartalmai megkopnak, sőt el is veszhetnek. /Mit jelent a XIX.sz.-ban a „csip-csip”, a XXI.sz.-ban a „chip”, mely szintén csip-ként ejtett szó?/

A holt nyelvek úgy őrizték meg a letűnt kultúrát az utókor számára, mint ahogy mi családi fényképalbumot készítünk egy-egy röpke pillanat képeiből. A holt nyelv így; rögzített múlt. SZÓbálvány!

Ezek a közös nyelvi-elvi kapcsolatok egy közösségen belül anyanyelvet alkotnak. A közös elv egyfajta szemléletmód, vérmérséklet, ideák, hitrendszerek, megállapodások gyűjtőhelye. Az anyanyelv -a hangok különálló hálózatából- szavakat alkot, azokat fizikális, értelmi és szellemi tartalommal ruházza fel. A beszélő, vagy író ember világnézetet, erkölcsi tartalmat, valamint szellemi információt helyez el a nyelvben. A hallgató, vagy olvasó pedig e tartalmakat veszi magához. Az anyanyelvbe őseink, kultúránk, hitünk egésze beépül.

Az anyanyelvet -mindhárom szintjén- értő ember abból lehet, aki elfogadja a benne rejlő elvet. Ókori nagyhírű kultúrák nyelvének megfejtésében az a nehézség, hogy a kutatónak minden szinten egyé kell válnia az ókor emberével. Ismernie kell közvetlen környezetét, tárgyait, tevékenységét, szerelmeit, félelmeit -mintha időutazó lenne-, úgy kell léteznie, hogy teljességgel azonosulhasson a korabeli nyelvvel s a benne lévő elvvel. A további nehézség, hogy a nyelv háromszoros igazságát megérteni csak az képes, aki az ókor szerteágazó mitológiáit, kultúrtörténeti hagyományait, legendás hitvilágát mind

képes belülről megélni. A mágikus embert csak egy mágikus tudással bíró mai ember képes megérteni.

Számos nagyszerű olvasmány maradt fenn az emberiség közös múltjából. De ezeket olvasva, vajon eltölt-e minket ugyanaz a magával ragadó hév, mint akkor, ha egy-egy költő a saját anyanyelvünkön szólít meg? Vele együtt érzünk-e, ha ír a szerelmeiről, kudarcairól, félelmeiről?

Bármely fordítás óhatatlanul elvesz az eredeti tartalomból, aszerint, hogy a fordító, vagy éppen az általa alkalmazott nyelv mennyire képes az eredeti -háromszoros- tartalmát megőrizni. Bizonyára nem véletlen, hogy igen sokan sajátították el az ógörögöt, hébert, latint, vagy a szanszkrit nyelvet azért, hogy a bennük lévő teljes tartalmat magukhoz vehessék. Az egyiptomi, sumer, akkád, szanszkrit, tibeti nyelvek rengeteg kódolt üzenetet rejtegetnek még az őket megismerni kívánóknak! A kihalt kultúrák ősi nyelvét a leginkább az ugyanolyan ősi korú nyelvre átfordítva lehet megismertetni szélesebb körben. A szanszkrit és a tibeti nyelv még alkalmas az említett tartalmak átvitelére, lévén, hogy ma is beszéljük, olvassák, írják őket, valamint -nem titkoltan- szellemi, mágikus értelmük is van. Az őket beszélők kulturális-, és hitvilága az elmúlt évezredek alatt alig változott. Jól észlelhetők a közös gyökereik hitvilágukon, keletkezéstörténeteiken, mitológiai történeteiken keresztül.

Milyen feltételeknek kell megfelelni a közvetítő nyelvnek?:

- egy közös történelmi korszakban egyszerre léteznie kellett mindkettőnek,
- érintkezési pontok vannak bennük, főként szellemi tartalmakat illetően,
- kifejezhetőek, átírhatóak legyenek a zeneiségükben, ritmusukban,
- legfőképpen pedig megközelítően hasonlóan kellett a nyelv használóinak önmaguk és a világ viszonyáról gondolkodniuk.

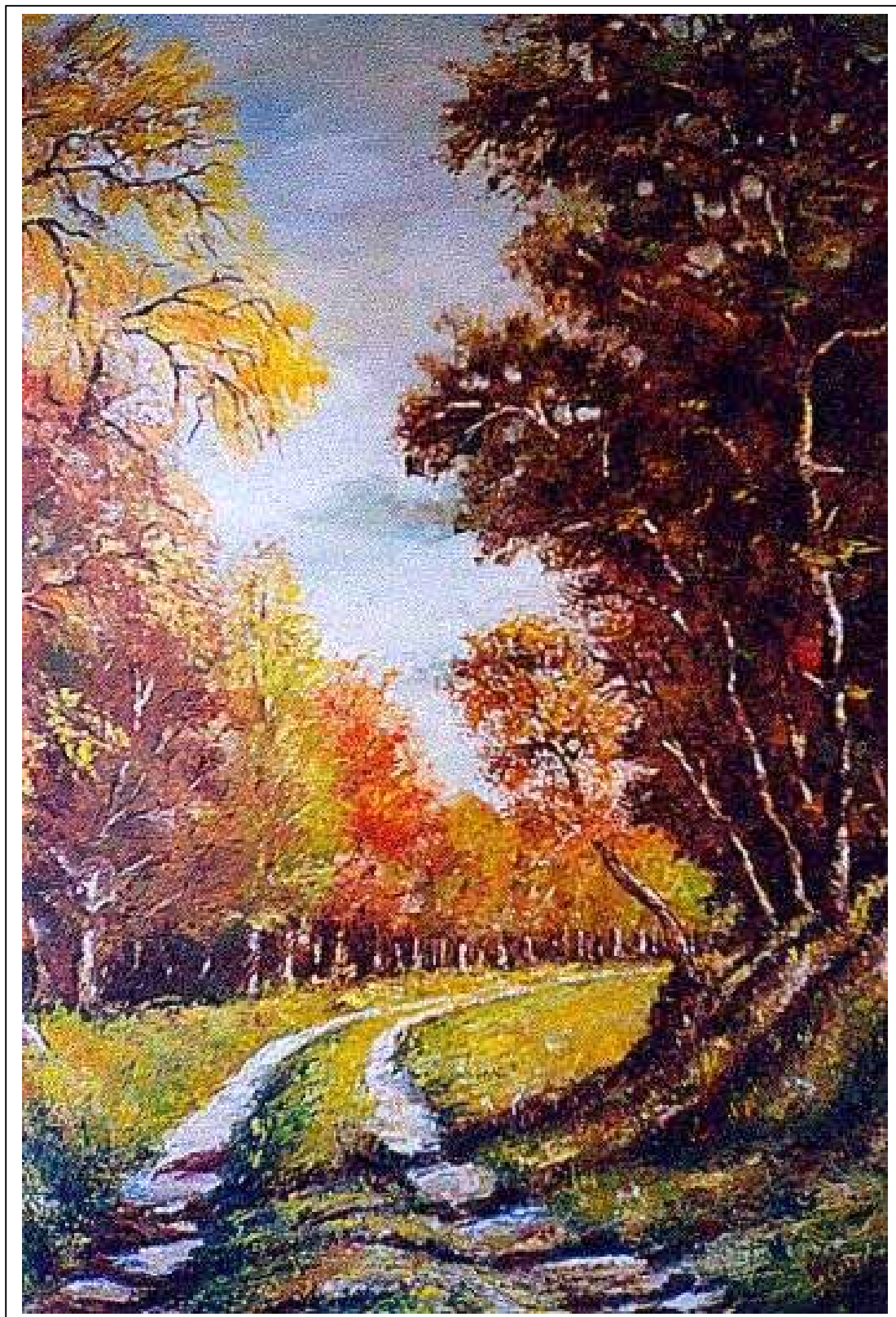
A közvetítő nyelv és az ősnyelv egy azonos vezérlőelv különböző megnyilvánulása. Melyek lehetnek ezek pl.: az óegyiptomi nyelv kapcsán? Ilyen, a ma még beszélt nyelv, a tibeti, és az újra megismert védikus szanszkrit. E kettő bizonyosan megfelel a követelményeknek. A sumér nyelvvel mi rokonelvű? Bár a nyelvi rokonság nem bizonyított az akadémikus tudósok által, tartalmilag mégis találhatók közös nevezők. Mintha valami történelmi kapcsolat, világnézeti azonosságok lennének az óegyiptomi, sumér, szanszkrittal. /Érdekes módon az akkád nyelv bár sémi népeiség nyelve, mégis szokatlan módon rengeteg megnevezést, mitológiát stb... tartott meg saját kultúrájának kitágítására. Ez az elzöen e területen működő sumér és szabír népek hagyatékának tudatos átvétele volt./

A történelmi, régészeti, mitológiai, nyelvi kutatások ma már egyre nagyobb biztonsággal tényként fogadják a magyar nyelv ősiségét, továbbá érintettségét a korábban letűnt ókori civilizációkkal. Ezen belül a sumér nyelvvel és kultúrával sokkal nagyobb az egyezés. Valamennyi ragozó nyelv valaha egyetlen töről fakadt, melynek egyik, még ma élő szóránya mintegy valódi „őskövületként” őrzi a letűnt korok emlékét. Továbbiakban e nyelv tisztán megőrzött szakrális emlékeit feltárva közelebb juthatunk általa megőrzött ősiségünkhöz, megismerhetjük életünk legfontosabb kérdéseit az ÉDES ANYANYELVÜNK SEGÍTSÉGÉVEL: Kik vagyunk, honnan jövünk, hova tartunk! Továbbá ismereteket szerezhethetünk általa személyes és nemzeti múltunkról, életfeladatainkról.

E NYELVET NEVEZEM MÖBIUS NYELVNEK!

Az anyanyelvünk a mag-ból indul, majd teremve magába tér ismét vissza. Későbbiekben láthatjuk, hogy e nyelv útja a csillagoktól a csillagokig tart!

2005. 06. 17.

Horai út (*olaj, farost*)

Szalai Ferenc

Városaim:

Debrecen

*"Debrecenbe kéne menni,
pulykakakast kéne venni.
Vigyázz, kocsis, üres a kas!
Kiugrik a pulykakakas."*

Nagyon sokszor énekelte nekem ezt a dalocskát édesanyám. Meg azt is, hogy „Megy a gőzös Kanizsára”. Ez utóbbinak volt értelme számomra. A Déli pályaudvarra láttam ablakunkból, ahol a befutott szerelvények gőzmozdonyai éppen a vágány végénél bodorították égre az utolsó adag fekete füstöt. A gőzös értelme tehát világos volt. Kanizsa is. Édesanyám rokonsága ott lakott. Meg egy része Pécssett. Mivel közel laktunk a pályaudvarhoz, keresve sem találhattak volna jobb találkozóhelyet a dunántúli atyafiak. Olykor valóságos zsidóvásár volt a hétvégén nálunk. Én is voltam Kanizsán, nem is egyszer. Így a Kanizsa szó jelentésével sem kellett bíbelődnöm. Talán ezért is kedvesebb a mai napig nekem az a tény, hogy megy a gőzös Kanizsára.

De, ha egyszer Debrecenbe is kéne menni? Mindezt vasárnap reggel, amikor még egy kicsit tovább lustálkodhatsz, amikor Mami és Édesanya a konyhában csörömpölnek, neked pedig Nagyapa körberakja az összes párnát, dunyhát. Ezek a vasúti fülke falai. Te ott kuksolsz, nagyapád dúdolja, hogy Debrecenbe kéne menni. Mit tudod te, hogy még ő sem járt ott! Neki is csak a fülében lakik ez a város ebben a nótában. Aztán hirtelen rád nevet, és megtudod, hogy te vagy a pulykakakas, és üres a kas. Ez már sok egy háromévesnek. Mi az a kas? Miért üres?

Debrecen nagyapám halála után sokáig nem került szóba. Csak iskolásként

kérdeztem meg, hogy hol van az én édesapám. Édesanyám komor tekintettel felelte: Debrecenben. Majd a nyolcadik osztály meghozta a „Légy jó mindhalálig”-ot. Nyilas Misi története - őszintén szólva - nem kötött le. Annál inkább Reich Károly illusztrációi! Egy olyan századfordulós hangulatú várost varázsolt a szöveg köré, amelyet már ismertem. Boltíves kapualjak, pazarul berendezett polgári lakás. Ilyesmí a Krisztinaváros Budán, ilyen a Monarchia kori Nagykanizsa. Ehhez titokzatos erejű épületként a Nagytemplom képe is megjelent. Mivel Kelet-Magyarországon addig még soha nem jártam, vonzódni kezdtem a távoli városba. Nem hittem volna, hogy hamarosan meg is láthatom.

1974 őszén meghalt az a nagyanyám, amelyikkel együtt laktam. Még ugyanazon a héten levelet hozott a posta az alföldi nagyanyámtól. Azt írta benne, hogy nem akar úgy meghalni, hogy ne lássa az unokáját. Szenvedett ő már eleget, hogy ez idáig így volt. Az őszi osztálykirándulás éppen Debrecen felé irányult. Nem kellett sokáig gyözködnöm az osztályfőnökömet, hogy egy napra magam maradhassak. Debrecenből autóbusszal mentem Hosszúpályiba, ahol 17 évesen először öleltem meg a nagyanyámat. Ez egy másik történet. Apám nem volt otthon. Éppen a debreceni klinikán feküdt. Erre a varázslatos napra esett, hogy vele is találkozam először az életemben. Villamossal indultam az ismeretlenbe. A Nagytemplomot épp csak futólag láttam az ablakból. A végállomás a nagyerdei kórház. Ott lassan megtaláltam azt a pavilont, amelynek karbolszagú folyosóján egyszer csak felém csoszogott az apám.

Ezt követően minden vakációs nyaramat Hosszúpályiban töltöttem, ahonnét gyakran bekísértem apámat a munkahelyére. Műtete után a klinikán maradt, mint fotós. Ő reggel és este elsétált velem egy-egy jeles épülethez. Be nem jött, mert még, vagy már azok csukva voltak.

Nehéz egy soha el nem kezdett beszélgetést folyamatban tartani apa és fiú között. Ilyenkor szólnak a szavak, de úgy

pottyannak le, mint egy végelgyengüléses galamb. Ilyet is Debrecenben láttam. Lassan sétált a párkányon, majd a földre zuhant az árva. Nem röppent, nem mentette magát, hanem egyszerűen elpusztult.

Egyik nyártól kezdve szerelem is adódott a városban. Egy régebbi táborozáskor megismert lányt kerestem fel. Mindketten főiskolások voltunk. Ő Debrecenben, én Szombathelyen. Az ekkora távolság nem erősíti az elszántságot... De az a 2-3 nyár nagyon megédesedett a közös sétáktól. Megmutatta nekem a bolhapiacot, ahol két szép, régi fényképet vásároltam mozdonyokról. Együtt néztük meg mindazt, amit apámmal nem láttam. Aztán egy szilveszteri koraestén mindennek vége lett. Akkor ürült ki számomra Debrecen először. A már megismert városban teljesen idegenként bolyongtam az utcákon. Szerencsére eszembe jutott, hogy egy ismerősöm itt egyetemista, és diákszallón lakik. Így nem kellett az újévet az utcán töltenem. Ahogy teltek az évek, a családomat is elvittem nagy néha Debrecenbe. Szinte házigazdának éreztem magam, én mutathattam meg nekik mindazt, ami nekem szép és kedves ebben a városban.

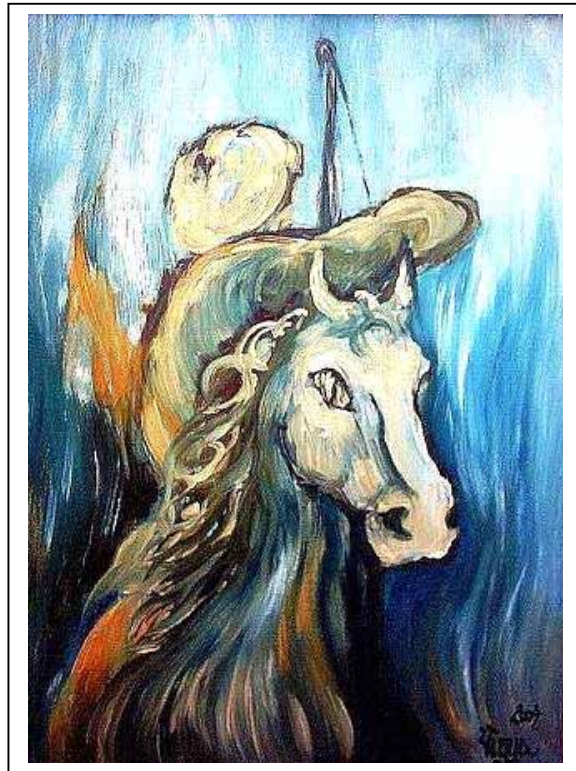
1989 karácsonyán meghalt a nagyanyám. Apámhoz siettem, hogy együtt temessük el az édesanyját. Emlékezetes volt ez a karácsony. Nagyon meleg volt, ez vitte el magával az öregeket. Közben Románia is forradalmi lázban égett. Ebből a temetés miatt keveset érzékeltem, de amikor hazafelé menet, mintegy három órát kellett várnom a vonatra, betértem az Arany Bika szálló halljába. Ott minden szem a tévére tapadt. Már javában dúlt a harc.

Apámat soha többé nem láttam. Leveleimre nem válaszolt. Csak eltemetni tértem vissza Biharba. Miután ő is a téli földbe került, felhívtam Debrecenben egykori kedvesemet. Nagyon jó lett volna soha el nem engedve szorítani őt. Nem a valódi árvaság miatt, hiszen család várt rám otthon: asszony, gyerekek. De úgy éreztem, hogy apám koporsójába mindaz be van téve, ami nekem belőle 15 évre megada-

tott. Mintha vele együtt veszteném el a várost is. Az utcák immáron másodsorra üresedtek ki számomra. Hiába tudom, hogy merre kanyarodik a villamos, hiába ismerősek a gyönyörű házak, a Nagytemplom, a Szent Anna templom. Édesanyámat már előző évben elveszítettem. Apám, akivel valójában csak bennem alkot párt, magával rántotta mindazt, amit pedig átadnia kellett volna.

Azóta mindig keresem az ürügyet, hogy valamiért, legalább fél napig lássam a várost: örökösödési ügy, osztálykirándulás. Járom a megújult főutcát, süt a nap, vagy éppen eső áztatja a járdán szétterült leveleket.

Az ifjúság elszaladt, én pedig hangoosan, halott apámmal vitatkozom.

Honfoglalás (olaj, farost)

Bemutatjuk

Pogány Zoltán versei

16070

Mára már emlékké nőttek az álmok:
gyönyörű minden, mi a földhöz ötvöz.
Holtak s élők - a bennem rezonálók -
örök-csodaszép sorsfonata kötöz.

Sok-sok száj ajkamon szürkén elfonnyad,
gomolygó éveknek körköre szanál;
szerelmek véges emlékében lohadt
számtalan csókomnak végleg vége már

Ez így szép... csillogj csak múlt, minden
felett!
Jövöm, mi facéran új fénylést kellet,
tudom, hogy lassan elhunyo fáklyaláng.

Elszálltak évek, napok, órák, percek...
s hallom, már abban a tölgyfában serceg
a szú, miből majd koporsóm faragják...

Szerelem-szeletkék

...hangod csengése a semmiben is a minden...
...testemnek hamvas bőröd a legpuhább
föveny...
...mikor szoknyád fellibben a szívem meg-
hasad...
...csak ölelj és ölelj, akkor is, ha nem
ölelsz...
...násszal engedj önmagadhoz, ehhez ágy
sem kell...
...virág, ha nyílik, letépem encián-ruhád...
...gyémántos szemed csillogva szénné por-
laszt el...
...mikor nem vagy itt nem élek, s halott
sem vagyok...

...éget, ha fagy csak, fagyaszt, ha forró sze-
relmed...
...kevés egy halál, mert két melled két sír-
dombom...
...hozzád érni: mindig ebben a vágyban
fogok élni...
...ajkadon legyen mosoly, arcod hajnalpír-
ja...
...hallgatjuk együtt párzó szöcskék cirpelé-
sét...
...bár éjszaka van, veled nappalt ihlet a
perc...
...fuldoklok, mert egy szál hajad nyelve-
men maradt...
...pislantásod égi fények eltakarása...
...távoli leheleted is a legmélyebb csók...
...száz fátyolfelhő táncol kábán fejed fe-
lett...
...szomjas számban mindig megmarad nyá-
lad íze...
...tagjaimon te lehetsz a csupasz takaró...
...ahogy lépkedsz angyalillat rezeg a tér-
ben...
...üres kezem csak te vagy képes megtölte-
ni...

Dudorászok

égekönben furulyázok
sárgatyában citerázok
ködkendőmben csimm-bumm lobbal
csillagcsipkét verek dobbal

erdőingben dudorászok
rétecsizmában járok táncot
völgykabátom trombitaszár
szélzekémben zeneszót tár

tengersállal hegedülök
napzoknim - sej! - vele dülök
holdpizsamás virradásba
földnadrágban vigadásra

Mogorva múzsa

(Tózsér Árpádnak)

Kopaszul egyszer a mának görcsös fája,
lehull minden lapi, mi ring ma még.
Egyszer, csak egyszer ér utol a vég:
horgonyát felvonja a veszteglő gálya,
s ott sűrölsz fenn a fedélzetén.

Evezők költik a vizeket - szél csatog,
egyszerre hág vihar és napsütés...;
Ahoj, vagy Ave? Megkönnyebbülés!
A sudár árbocok hős, vitorlás lantok,
vidám gyászének gurgulázik...

Ám az egyszer még messze, még a ma ját-
szat,
gömbök gurigáznak, ülnek kockák...
füstölőben ringnak sós lapockák.
Lajbidon semmit nem koptatott a látszat;
eredben ott ring az ifjú vér.

Dülled, ha kell dönög a felvidéki mell,
ha mégsem, sok mély emlék felpockol,
ott, merre gyökerek oldnak, ott, hol
míg sercen a toll a tentának folyni kell;
nem írhat némán az, ki kiált...!

Káltva kell ma kiáltani, hadd hallják,
kik süketek: minket az fincoltat,
kinek kínai a nihil obstat...!
Kiált...! Ródd az aggot, szidd a fiatalját -
s ne féld zúgni a múzsák bögyét.

De ha jobb, úgy pihenj meg... Parnasszus
felé
neked már sztrádák az utcakövek,
nemzedet által megtanult neved
márványkőbe véseti be Melpomené -
s mogorva lesz a többi múzsa...

mogorva toldalék:

Tudom, tudod, hogy kicsi és suta,
-mit kicsi!- egyenest jó nagy buta
ez a Gömör vidéki disputa,
de, ha egyszer mogorva árny helyett
költő-mosoly már csupán egy lehet,
legyél akkor Te ez a látlelet!

Szarkofág

„*Én nem kívántam megszületni,
a semmi szült és szoptatott*“
(Pilinszky)

A világ szűkös, nyitott sír csak;
ha beleszültek, hát vagyok,
és nézem, ahogy mohón sírnak
szökéselem őrző angyalok.
Ám ha sírnak, én még itt vagyok.

Bár sírba szültek, égben élek,
bűvöm felhőkön lobban át,
ringok, míg földek víg terének
szívom szökellő illatát.
S vemhes boldogság szűzszeje lát.

Mikor meg a hús, nyirkos hanton
ifjak lába friss fűt tapod,
én oszladozva megszoportatom
a semmi-szülte holnapot.
Ne vessenek már az angyalok.

A nyolcadik napon

Kipihentem - szólt az Isten -
kipihentem fáradalmam.
Most akkor az égi tisztém,
hogy megpihenten, békén, halkan
pihenjek már örökké?

Új hét immár, újabb reggel;
nosza, tán Új Világ kéne,
összegyúrva, más édennel,
újabb gyümölcs bűnét remélve
- töprengett - jaj, mit tegyek?

Döntött: Mégis jó e Világ,
bűn, erény, szép, csúf egy helyen...
Talán csak egy kicsi virág
hiányzik még – hát szólt: Így legyen!
És megalkotott Téged...

Rövid önéletrajz:

1960 május 26.-án születtem, Rozsnyón (Roľňava), ellenben a mostani lakóhelyemet vallo szülőfalumnak, Szádalmást (Jablonov nad Turňou). Nem igazán hiszek a horoszkópban, de tény, hogy az Ikrék jegyei erősen bennem vannak. Az alapskolát szülőfalumban, a középiskolát Pozsonyban végeztem, vegyészeti szakon. Katonaéveim Csehországban, Mariánske Lázne fürdővárosban teltek el. Leszerelésem után még a pozsonyi Sloznaft cégnél töltöttem el egy hónapot, de 1981 novemberétől a mai napig a szlovákiai gázművek (SPP) alkalmazottjaként dolgozom, az utóbbi években műszaki technikusként. Mindazok ellenére, hogy technikai végzettségem van, sőt, a munkahelyem is a technikai-energetikai ágazathoz tartozik, világéletemben humán beállítottságú voltam és az is maradtam. Családos vagyok immár 22 éve; feleségem Adél, Zsolt fiam 21 éves, Csilla lányom pedig 17. Már hétévesen írtam verseket, azóta is kisebb-nagyobb megszakításokkal folyamatosan. Komolyabban öt-hat éve foglalkozom a költészettel. Jelentek meg verseim helyi és országos folyóiratokban, antológiákban, az éterben is elhangzottak, pl. a Szlovákiai Magyar Rádióban, mostanában pedig a miskolci Irodalmi Rádió tagjaként is felolvasásra került néhány. Mégis, leginkább az Internet-adta lehetőségeket kihasználva publikálok, többek között az Író Kilencek vezetőségi tagjaként, ahol nemzetközi pályázatot is sikerült nyernem, ritkábban a Kaláka, Napsziget is jelentetett meg tőlem verseket. További zárt irodalmi listák oszlopos tagjaként is jó névnek örvendhetek, mint például a Barátok, Irodalmárok, Amatőrirodalom, stb. Az Író Kilenceknek köszönhetően mára saját honlapom is megtekinthető, a www.hatartalanul.hu oldalon. Az igazsághoz tartozik, hogy lételemem a költészet és az irodalom, el sem tudom képzelni az életem az írás nélkül, de begörcsölök, ha a körülöttem dúló hajcihőre gondolok, ami a megjelentetés és a medializálás körülményeit illeti. És mivel

nem tudok kilincselő munkát folytatni, bizonyára ezért nem jelent még meg a már illusztrációkkal is bíró, csaknem két éve elkészített első kötetem. Írásaimban igyekszem a hagyományos és a modern világ ötvözetét tükrözni. Szeretve, és a szép meglátásával igyekszem minden szóval, minden sorral, minden strófával eredetien felmutatni azt, amit érzek és hiszek. Őszintén remélem, hogy minden, amit leírok, örömet és tiszta gondolatokat tud nyújtani azoknak, akik elolvassák. Úgy hiszem, mondanom sem kell, hogy a jövőbeni terveim, álmaim között legelső helyen az irodalom, leginkább a költészet áll!

Szádalmás, 2006. február 24.

Moulin Rouge (*olaj, farost*)

H. Túri Klára

Anikó levelesládájából

Három szál cigaretta

Megkapta hát, („három szál cigarettát szoktam neki hozni” ...) a választ, -nem bírta tovább, megkérdezte, nem többet, csak ennyit akart volna átadni a szomszédja a papnak- s most már be is fejezi a matatóást. S hátul az oratóriumban helyreáll a rend, a kézitáska bugyrai ártatlanul húzódnak vissza az idegesen verdeső feledékeny kezujjak elöl; kint éppen az imákról papol az atya, a vasárnapi mise résztvevői, mint meghívottak bólogatnak, egyetértő hallgatással telített a templom; a megújuló deklamációk malasztal permetezik be a nyáját, s Anikó szinte látja az oratóriumtól az oltárt elválasztó falon át a körüle hiányzó „választottakat” is ehhez. Különösen ilyenkor a választások előtt, most hogy négy év betelvé az Ország Házába is új gazdára várnak a képviselői székek, és csupa hivatalos van csak újabban ott is! Ideges áramlatok járják át a vasárnapi misék egymást mustrálni összegyűlt népét... s ilyenkor, ha az utcák népére tévedne - s egypár épülettel odébb a SPAR polcaira is néhány tekergő gondolat -mert elfelejtettek tegnap ezt-azt venni az ebédhez - miközben a miatyánk mindennapi kenyerét említik... épp nem volna ez se csoda. A pap az imádkozással kapcsolatos sajátos tájékozatlanságot, illetve tapasztalatlanságot feltételezne híveiről eközben, -példákkal spékeli kívánatosá manmás mondanivalóit, míg itt bent a szomszéd oda-súgja Anikónak a „három szál cigaretta” dolgát. Balázs nap van pedig, a torok védő-

szentjének ünnepe, áldással megtoldva a mise végén; s tán jobb lenne ama Magasságos Nagy Imádságoskönyve lelki-tükrében nézegetnie magát kinek-kinek, vagy aranyaszájú szent János tükrében - , de úgy tetszik inkább csak hagynák, hogy értük könyörögjenek mások, s a megszokott imákkal Anikó is nagyon jól elvan; elégedetten járulhat az Úr asztalához, azazhogy a katolikus vallás szerinti szentáldozáshoz: mind a papot, mind a szomszédját megértéséről biztosítva magában, tökéletlen emberi viselkedésmódok kéretlen szemlélőjeként. Mint két pofazacskó, egymáson: a táska szája zárva, ebből se pöfékel ma senki, s megbocsátja az Úr a mi vétkeinket ... - Tegnap megint megöltek egy taxist, mint tavaly Tatabányán, azt az ismerőst is: ez az ostya a gyilkost is áldozattá avathatja tán - de ha ez már teológia is, annyi bizonyos, hogy... lesz előbb áldozat az ember, s csak azután válik gyilkossá! És a gyilkosságot jobb is áldozattal megelőzni, sőt: elfogadni a Krisztust, magunkba fogadni, ha csak három szál cigarettáról való lemondás erejéig is, s lemondani utána még három szálról... azután még háromról. S hogy Őt nem hagyjuk el, de minden torok megrontóit, és mást is mind sorra! (De mi köze Anikónak a mások torkához - uramisten már megint lélekbe mélyedt és testben kötött ki!) Feje fölött a homályban a XII. stáció keresztjén Krisztus: ki legyőzte a cigaretta, a kávé, a szex közönséges kísértéseit, irgalmazz nekünk, óh Kísértés Ura, neked adom a gesztenyepürém, s a fele töltött káposztám is... De a három szál cigarettát ne rajtam kérd számon...

Tanulmány

Pintér Krisztina

„Amit meg akarunk pillantani”

Szerb Antal 1937-ben (egy évvel a *Harmadik torony* alapélményéül szolgáló olaszországi útját követően) új regény írásához kezd, de ekkor még nem az *Utas és holdvilág* első ívei látnak napvilágot, hanem egy XIX. században játszódó, Eötvös József forradalmi törekvéseiről szóló regény születik meg. Majd ennek írását félbehagyja, mert - Szerb Antalné elmondása szerint - úgy érezte, ki kell írnia magából valamit. Kiírni azt, ami lezáratlan maradt benne. Elérkezett az idő ahhoz, hogy végleg leszámoljon kamaszkora lázas csoda-áhitatával, mely talán most még elevenebb volt, mint valaha. Nem véletlenül lesz a mű témája az utazás. Ez a regénybeli utazó viszont nem turisztikai élményekkel kíván gazdagodni, hanem valami sokkal fontosabbat keres. Keresi a világban elfoglalt helyét, a végső bizonyosságot.

Szerb ebben a művében egy egész nemzedék életérzését foglalta össze, sűrítette egyetlen emberbe, az önmagát kereső,

lázadó polgár-hősbe, aki védtelenül, kiszolgáltatottan áll egy erkölcsi alapjaiban összeomlott világ közepén. A '30-as évek közepén nagy számban keletkeztek hasonló témájú művek nemcsak itthon, hanem Európa más országaiban is. Ezek közül csak hármat emelek ki, melyek közvetlenül érintik az *Utas és holdvilág* központi problematikáját: Cocteau: *Vásott kölykök* és Márai Sándor: *Zendülők*, valamint az *Egy polgár vallomásai* c. műveik. A Cocteau - és a Márai- alkotással való rokonítás elsősorban egy korabeli áramlatnak köszönhető: a mélylélektan irodalomba való beszivárgásának. Felfedezik -főleg Freud nyomán- , hogy a felnőttkorban kialakuló lelki beállítódás gyökerei a gyermekként megélt élményekben erednek. Mindhárom mű egy gyermekkorközpontú világképet ábrázol. Megjelenítik a kamaszok görcsösen lázadó, felnőni nem akaró zárt világát, ahol az emberi kapcsolatoknak, az egymásra figyelésnek még van értékük. Poszler György hívja fel arra a figyelmet, hogy az *Utas és holdvilág* csak témájában követi a Márai-, és a Cocteau-regényeket, és ennek bizonyítékát a kifinomultabb lélektaniségben látja

megvalósulni. Ezenfelül egy olyan dokumentum⁷³ is rendelkezésre áll, mely kizárja azt a feltételezést, mely szerint a Szerb-regény csupán az európai divatnak kívánt volna eleget tenni.

Az Utas és holdvilág másik motívuma: a polgárlét ábrázolása, mely ezen a ponton rokonítható az *Egy polgár vallomásaival*. Mindkét regényt áthatja a '30-as évek értelmiségi csoportjának útkeresése, menekülési vágya. „(...) Ebbe az írásba egy tragikus nemzedék álmai, rajongásai, illúziói és mániái is bennefoglaltatnak...⁷⁴ Az *egy polgár vallomásainak* hőse is utazó hős, aki felégetve maga mögött mindent, ami polgár-mivoltjára emlékeztetné, elindul felfedezni önmagát és a világot, majd ő is visszatér. Olyan emberként, akinek végül (túl számos kalandon és életpróbán), „zsebében” az európai szellem zsákmányával sikerül megértenie, hogy tudniillik hol van a helye a dolgok rendjében.

EGY POLGÁR MÍTOSZA

Az Utas és holdvilág hőse Mihály, az átlagpolgárok átlagos jólétét élvező egy frissen kötött házassággal, és egy cégtulaj-

donos apával a háttérben. Az egyik kiegyensúlyozottságot, boldog öreg napokat, a másik egy egész életre szóló anyagi jólétet biztosít számára. A regény a *Nászút* c. fejezettel kezdődik, és mindjárt egy sort sejtető mondattal: „A vonaton még nem volt semmi baj. Velencében kezdődött a sikátorokkal.”⁷⁵ A város misztikus atmoszférája, és a hotelben elfogyasztott bor különös, rég eltemetettnek hitt emlékeket zúdítanak Mihályra. Kamaszkora legszebb, de szépségében borzongató periódusát, melyet a regényben jelképekké vált Ulpiuszban töltött. A nászút ettől kezdve szimbolikussá válik. Mihály utazni kezd, de az út során nem az ország érdekes látnivalói tárulnak fel előtte, hanem önmaga. Ifjúkorának komplexusai. Újra lázadni kezd, megszökik felesége és a jól felépített, konformizálódott élete elől. Itáliai magányában újraéli kamaszéveinek misztériumát, megízleli az erotikus halál-élményt, de a lázadásból végül kompromisszum lesz. Leszámol emlékeivel, és az emlékek is leszámolnak vele. Az utolsó Olaszországban töltött estén átélt katarzis élmény rántja vissza az örvény mélyéről. Sikerül múltjával leszámolni, hátat fordítani a csodák világának, hogy a

megrázkódtatások után kijózanodva, bár lelkileg meggyötörve térjen haza a valóságba.

Szerb a regénnyel mintegy igazolást kívánt nyújtani a *Hétköznapiak és csodákban* kifejtett elméletéhez. A csodák-tól azonban Ő maga is elfordulni volt kénytelen a válság éveiben, a második világháború idején. Ez a mű egyik személyes vonatkozása. A másik, feltehetőleg Ulpius Tamás alakja.

KI VOLT ULPIUS TAMÁS?

Hogy Ulpius Tamás valóban létezett, vagy csak Szerb Antal gyermekkori szimbólumának tekinthető-e, nem lehet tudni. Annyi bizonyos, hogy Szerbnek gimnazista korában kapcsolata volt egy Térey Benno nevű iskolatársával, aki több szempontból is hasonlítható a regénybeli Ulpius Tamáshoz. Szerb Antalné elmondása alapján Szerb Antalt kamaszkorában gyötörte a műben megjelenő „örvény” érzése, amelyből egy alkalommal Ulpius Tamás, alias Térey Benno szabadította meg. Az író fiókjában őrzött *Hogyan halt*

meg Ulpius Tamás? című novellájának kéziratában pedig megtalálták Térey Benno fényképét. Ulpius Tamással ellentétben Benno messze nem volt olyan művelt, mint Szerb Antal, amiről iskolai értesítői árulkodnak.⁷⁶ Naplófeljegyzése alapján 1914. dec. 26-án ismerkedtek meg. „(. ..) T. B.-vel barátságot kötöttem.”⁷⁷ Majd 1918-ban valamin összekülönböztek, és végleg megszakítottak minden kapcsolatot egymás között.

A novellában ábrázolt Ulpius Tamás sokban hasonlított Szerb Antalra is. Naplójában 1818. november 28-án pontokba szedte „furcsaságait”: „(...) nem emlékszem, hogy mikor kezdtem el az önfertőzést (...) élvezet arra gondolnom, hogy egy barátom gyilkoljon meg, lassan, kínözva; élvezet magamat magamnál kisebb előtt a porba alázni (...) Mindig nagy szimpátiát éreztem a bolondok és a perverzek iránt.”⁷⁸

Ulpius Éva alakja - Nagy Csaba és Szerb Antalné véleménye szerint - Szerb Antal Térey Bennóhoz fűződő szoros kapcsolatának megtestesítője, erotikus eszköz, mellyel Mihály és Ulpius Tamás elfojtott szexualitással színezett barátsága jellemezhető. Ulpius Tamás személyével

kapcsolatban nem lehet konkrétumokkal szolgálni. Az „Ulpius-motívum” tehát lehet tisztán Szerb Antal gyermekkori tájainak szimbóluma, a kamaszkori élményeinek nosztalgiája. Ezenkívül felmerülhet az a lehetőség is, amelyet én a legvalószínűbbnek tartok - hogy a regény mindezen élmények, valamint a modern tudományos kutatások eredményeinek ötvözeteként született meg.

A következőkben az „Ulpius-motívum” vizsgálatával fogok foglalkozni. A főhős, Mihály számára az Ulpius testvérekkel (Tamás és Éva) való találkozás jelentette a „belépést a csodába”. A regény egészének tekintetében az Ulpius-házbéli kamaszkori történet betétmozzanatként illeszkedik be, melyet Mihály első személyben mesél el feleségének nászútjuk során. Ebben a részben ismerkedünk meg az Ulpiusok bizarr történetével, Mihály gyermekkorának különös, misztikus szakaszával.

A CSODA KEZDETE

Mihály kisgyermekkorában szörnyű hallucinációktól⁷⁹ szenvedett. Olykor úgy érezte, hogy a föld megnyílik mellette,

és egy „rettenetes örvény szélén”⁸⁰ áll. Nem látta, csak tudta, hogy ott van, és az örvény akkor szűnt meg, amikor Mihály megpillantotta a „darabjaiból összeálló egészet”⁸¹, Ulpius Tamást. „És csendben, rezignáltan, imádkozni kezdtem, készültem a halálra. Akkor arra eszméltem, hogy Ulpius Tamás áll mellettem. - Mi bajod? - kérdezte, és vállamra tette a kezét. Az örvény abban a pillanatban elmúlt,(...)”⁸² Mihály, a Tamással és Évával való találkozás után nem érezte többé az örvényt, mert ezután Ulpiusék, a házi színjátékok, az erotikus halál borzongató csábítása, a konvenciók megszűnése töltötték el egészen.

A JÁTÉK

Az Ulpius-házban zajló színjátékok nem egyszerű, ártalmatlan játékok voltak, hanem nagyon is tudatos helyettesítései a valóságnak: „A két testvér élete az Ulpius-házban állandóan színház volt (...)”⁸³

Mihály is lassanként szakított a tények világával, hogy minden szégyenérzete ellenére - részt vegyen a játékokban. Ezek a játékok mindig halállal végződtek, és a szerepek is meghatározottak voltak: „Éva szeretett az a nő lenni, aki megcsalja,

elárulja, megöli a férfiakat, Tamás meg én szerettünk az a férfi lenni, akit megcsalnak, elárulnak, megölnék, vagy nagyon megaláznak.”⁸⁴ Tamást a meghalás állandóan foglalkoztatta, de nem a teljes megsemmisülés volt a célja, hanem a végső enyészet előtti pillanat, az extázis. Vagyis a tragédia hőseként darabjaira hullani, hogy ismét újjászülethessen. Miért kell hangsúlyt fektetni a tragédiára? Mert ezek a regénybeli színjátékok mindig múltban játszódó, a görög tragédiák mintáját követő történetek voltak. Halálba hanyatló misztikus játékok, melyek olyan atmoszférát teremtettek, ami végérvényesen kizárta a tények világát, a jelen valóságát.

A következőkben ezekkel a regénybeli tragédiákkal foglalkozom ehhez felhasználva Nietzsche: *A tragédia genezise* ⁸⁵ és Freud: *Életösztön és halálösztön*⁸⁶ című munkáját.

A tragédiát az életösztön-halál ösztön kettősségéből eredeztetjük. Ez elsősorban a Dionüszosz misztériumaiban megjelenő érzelmi ambivalenciában érhető tetten. Nietzsche, a tragédia születésének központi szimbólumaként két istenalakot: Apollónt és Dionüszoszt jelöli meg. Ők az ember belső erői, melyek „rejtelmes ná-

szuk” által egyensúlyt teremtenek. Nietzsche, Apollónt a „principium individuationis” schopenhaueri egyedekre szakadás fenséges istenének nevezi. Apollónban tehát munkál egy olyan erő, amely az „egyet” elemeire bontja. Freudnál a halálösztön tölti be ugyanezt a funkciót. A feszültség teljes feloldására törekszik, hogy az élőlényt visszajuttassa az anorganikus állapotba. Freudnál Thanatosz képviseli a halált, azt a lebontó erőt, mely az egyesült elemeket szétválasztja.

A tragédia születésének másik központi istenalakja Dionüszosz. A gyermek istent Héra által küldött Titánok csalogatták el, majd megölték és feldarabolták. A széttépet gyermeket Zagreusz istenként tisztelték, amely azt bizonyítja, mennyire köthető Dionüszosz az életösztönhöz.

A darabokat Dionüszosz nagyanyja, Rhea rakta ismét össze. Ez volt Dionüszosz újjászületése. Tehát a dionüszosz-ünnep, az áldozat feldarabolásának rituáléja, a színház egy ősi formája, mondja Nietzsche. Freud elméletében az újjászületést Erósz (nemi ösztön) jelenti, vagyis a szaporodással bekövetkező regeneráció.

A tragédia hőseinek is az a célja, hogy „darabokra essen”, majd ismét újjá-

születhessen. A tragédia kezdetén a hőst az életösztönök irányítják, amelyek ekkor még „hangosak”, a halálösztön pedig csak „csendben munkál”. Ennek ellenére már az elején tudni lehet, hogy Thanatosz fog győzni, mert ezeknek a játékoknak a halál a rejtett mozgatója. A játékban résztvevők úgy irányítják a dialógusokat, hogy végül a tragikus hős menthetetlenül elpusztuljon, hogy aztán újra megszülethessen.

Ulpiusék számára a „színházcsinálás” egyfajta menekülési forma volt. Menekültek a tények valósága elől a játék öntörvényű, zárt világába. Ezt a hangulatot sikerül Mihálynak felidéznie és újraélnie itáliai magányában, amikor másodszor menekül el saját, neki szánt élete elől.

A MENEKÜLÉS

Mihály számára az utazás nem egyszerű kaland, hanem menekülés, szökés a gyermekkor, a miszticizmus, a csoda világába, lázadás a polgári életforma ellen. Kétszer „szökik” a regény során. Egyszer a családjától a „mítoszteremtő” Ulpius-házba, majd nászútján feleségétől. Mindkét alkalommal a polgári létforma fojtogató

légköréből az individuuum szabadságába.

Erich Fromm, a század kiemelkedő tudósa, kétféle menekülési mechanizmust különböztet meg. Az egyik a „pozitív szabadság” lehetősége, amikor az egyén érzéki, érzelmi, szellemi kapcsolatba lép a világgal. A másik típus pedig az, amelyik lemond szabadságáról, vagyis mindenféle kapcsolatot megszüntet énye és a világ között. Fromm a következőképpen definiálja a szabadság előli menekülés attitűdjét: „az egyén lemond saját énjének függetlenségéről, és egy önmagán kívüli valakivel vagy valamivel pótolja a belülről hiányzó erőt”⁸⁷, mert megrémül önmagától az individuuum. Vágyaink alapvetően függetlenségre, határozottságra törekszenek, de ez belső konfliktust eredményez. Viszont, ha az individuuum feladja önállóságát, megszűnik a konfliktus, és az egyén biztonságban érezheti magát.

Most nézzük meg, hogy Fromm - ennek alapján- milyen karaktertípusokat határoz meg, és ezek mennyiben hozhatók összefüggésbe a regény szereplőivel.

Az Ulpius-ház: szimbólum. A regény világán belül egy újabb, izolált, fikciós közeget jelent, ahol minden megtörténhet. Mihály később ennek az

történhet. Mihály később ennek az életszakasznak (gyermekkor) felidézésével lép kapcsolatba saját énjével, tehát önismeretének szerves része: „(...) mert ifjúkorának vágyódása után vágyódott olyan élesen, hogy fel kellett kiáltania (...) most már tudta, hogy a kaland, a visszatérés a vándorévekhez, csak átmenet volt, csak lépcső, amin még lejjebb kell mennie, még jobban vissza a múltjába, saját történelmébe.”⁸⁸

Visszatérve Frommhoz, ahhoz, hogy az egyén megfélelmedkezessen énjéről, legtöbbször a szenvedést választja, és a szenvedés alatt nem feltétlenül fizikait kell érteni. A neurotikus viselkedés bármely fajtájáról legyen is szó, az mindig szoros kapcsolatba hozható a függőséggel. Melyek ezek a típusok? Fromm elsőként a szadizmust, majd a mazochizmust, és végül a kettő ötvözetének tekinthető szado-mazochizmust emeli ki.

A szadista perverzió mások megkínzásában, szenvedésében leli örömét. A szadista ember számára az okozhat kielégülést, ha valakit bánthat, megköthet, szavakkal, vagy tettekkel inzultálhat. A mazochista személy viszont abban leli örömét, ha ő maga szenvedhet, ha valaki

más fájdalmat okoz neki. Végül a szado-mazochista karakterről: ez a típus csodálja a tekintélyt, engedelmeskedik neki, ugyanakkor ő maga is hatalmat akar. A megalázottságot leginkább az tudja csökkenteni, ha csodálom, tökéletesnek tartom azt, akit szolgálok. A szado-mazochista típust Fromm a „tekintélyelvű karakterrel” hozza összefüggésbe. „Számára a világ kizárólag uralkodásból és engedelmisségből áll, együttérzésre sohasem képes.”⁸⁹ A tekintélyelvű személyiség látszólag szembeeszegetül magával a tekintéllyel. Úgy tesz, mintha képes lenne akaratát érvényesíteni, holott ott munkál benne az engedelmeskedés vágya. Ebbe a típusba sorolható a két Ulpius-testvér. Igazi nonkonformista, „lázadó” életmódot folytattak, és a színjátékok során saját szerepeikben mutatkoztak meg. Utalva Kerényi Károly elméletére, a történelmi múltba való viszalépés felszínre emeli a személyiség mélységét. A tekintély viszont nem minden esetben egy konkrét, rajtunk kívül álló dolog. Lehet ez -ahogy Mihály esetében is- kötelességtudat, lelkiismeret, felettes én. Bár a lelkiismeret nem természetes, belülről fakadó, velünk született normákat határoz meg, hanem azt, amit a társadalom

elvár, csak mi már magunkévá tettük.

„És mégis rossz volt a lelkiismeretem a két Ulpiussal szemben (...) Mert ami nekik természetes szabadság volt, nekem nehéz, görcsös lázadás. Túlságosan is polgár vagyok, és túlságosan annak neveltek otthon (...) azóta is rossz a lelkiismeretem családommal szemben. Később azután ezt a távolság-érzést engedelmisséggel igyekeztem korrigálni.”⁹⁰

Fromm elmélete szerint a szado-mazochizmust, és a destruktív ösztönt meg kell különböztetni egymástól annak ellenére, hogy gyakran összekeverednek egymással. A destruktivitás tárgya megsemmisítésére, míg a szado-mazochizmus szimbiózisra törekszik!

A destruktív készlet általában akkor jelentkezik, ha az egyén valamiképp meg akar szabadulni szenvedésétől. „Szétrombolja a világot, ahelyett, hogy azonosulna vele.”⁹¹ Ha az elpusztítás tárgya nem lehet külső valami, vagy valaki, akkor az egyén saját maga ellen fordul, és öngyilkos lesz. Freud⁹² szerint a destruktív készletek ugyanolyan fontosak, mint a szexuálisak. Az emberben tehát (biológiailag) adott egy olyan rombolás vágy, amely

maga, vagy mások ellen fordíthat. Fromm viszont ellenszegül ennek a kijelentésnek és azt állítja, hogy a destruktivitás nem mindenkinél egyforma mértékű biológiai örökség, hanem társadalmanként és egyénként változó. Elsősorban attól függ, hogy az egyén milyen mértékben van akadályozva önmaga kiteljesítésében. Tehát, ha a saját építésünkre szolgáló energiát nem tudjuk „hasznosítani”, mert ennek szabad kiteljesedése korlátokba ütközik, akkor az romboló energiává alakul át. Az egyén nem tudja megmutatni érzelmi, érzelmi és szellemi képességeit, mert akadályozva van. „Az intelligensebb fiúk Tamást butának tartották, éppúgy, mint tanárai. Különös génusza, történelmi tudása teljesen ismeretlen maradt az iskolában, amit ő egyébként egy csöppet sem sajnált.”⁹³ Minél erősebben akadályozzák az életösztönt, annál erősebb a rombolás vágy, és minél több valósul meg az életből, annál gyengébb lesz a destruktivitás ereje. A destruktivitás tehát a meg nem élt élet eredménye.

Az Ulpius-házban is minden rendben működött, amíg a gyermekkor felelősségmentes életét élhették. A probléma akkor kezdődött, amikor a

körülmények úgy hozták, hogy szakítaniuk kellett lázadó életmódjukkal, és szembe kellett nézniük a tények világával. Évának férjhez kellett mennie, és Tamást egy hivatalba kényszerítették, ahol butának tartották és megvetették. Végül Hallstadtba utaztak Évával, ahol Tamás megmérgezte magát. Ez volt az Ő harmadik öngyilkossági kísérlete.

Van viszont egy másfajta menekülési mechanizmus a lázadáson kívül, amely nem más, mint a konformitás. Az egyén úgy szünteti meg a világ és a közte levő konfliktust, hogy teljes mértékben magáévá teszi a kulturális mintákat. Ez is egy módja az individuum felszámolásának. Ezzel a magatartástípussal az a probléma, hogy miközben engedelmessé válunk, azt hisszük, hogy szabadon cselekvő és gondolkodó lények vagyunk. Az eredeti „én”-t ilyenkor egy ún. „látszat”-én váltja fel, és akarata csupán látszatakarat. „Az egyén elfojtja igazi kívánságait, és úgy teszi magáévá mások elvárásait”, hogy saját óhajának véli őket.”⁹⁴ Olyan is előfordulhat, hogy valaki egyszerre több szerepet játszik, és mindegyiket magáénak véli. Ennek veszélyére Jung is felhívja a figyelmet.

Ha meg akarjuk találni helyünket a világban, akkor meg kell felelnünk bizonyos elvárásoknak, de eközben vigyáznunk kell egyéniségünk épségére. Ennek szabályozására szolgál az ún. „persona”, mely az ének a külvilág felé forduló homlokzata. Az nem baj, ha az ember egyszerre több szerepet is képvisel. Azzal a veszéllyel viszont számolni kell, hogy az egyén valamelyikkel kizárólagosan azonosul. Azok az emberek, akik kiegyensúlyozatlanok, döntésképtelenek, felelősséget vállalni nem tudók, legtöbbször kivetítik valakire a „szabadító hős archetípusát, aki, ha ezzel azonosul, hőrosszá részegül.”⁹⁵

Mihály kettős szerepvállalásából fakadó érzelmi ambivalenciája több helyütt is tetten érhető. A feleségének tett vallo-
más során először azt állítja, hogy nehéz, megerőltető volt számára azonosulni az Ulpius-féle lázadó szereppel, majd pár oldallal később ezt olvashatjuk: „(...) közöttük megtaláltam önmagam (...) Ulpiuséknál odahaza voltam (...) az élet megadta azt, amit vártam tőle (...) Ahhoz, hogy otthon lehessenek az Ulpius-házban, nekem is el kellett szakadnom a tények világától. Vagy-vagy: nem lehetett kétlaki

életet folytatni.”⁹⁶

Mihály tehát lassanként őrlődni kezdett saját szerepkonfliktusainak súlya alatt. Ez tört elő benne olaszországi utazása során. A döntéshez, a vagy-vagy szorításából való felszabaduláshoz végül két dolog segítette hozzá. Az egyik, hogy rájött, soha nem tudja megtagadni polgár-mivoltát: „Tökéletes ember a genie, aki teljes öntudat birtokában irányítja, szolgálatába állítja intuícióit. De van egy mélyebben fekvő az emberben, amely a misztikus ember rétege. Csak az öntudat képes odáig lehatolni (...) Bárki, még aki legnagyobb gyűlölője is saját fájának, testében hordozza annak jegyeit.”⁹⁷ A másik segítséget pedig Éva levele nyújtotta, amely segített megszabadítani Mihályt Ulpius Tamás kísértésétől, a „mágikus segítőtől”⁹⁸, hogy képes legyen önmaga dönteni: „Te nem fogsz meghalni. Te nem vagy Tamás. Tamás halála csak Tamást illeti meg, mindenki keresse a saját halálát. Isten veled, Éva.”⁹⁹ A játék másodszor is véget ért. A hajdani „bandához” kötött szálak végleg elszakadtak, és Mihály megszabadult kamaszkora kínzó gyötrelmeitől. Végül sok keserőséggel, de megtisztulva tér haza apjával lidérces utazásából a valóság, a felnőttek világába. Az

utazás során tehát végleg leszámolhatott lelki vívódásaival, melyektől az Olasz táj hatása alatt volt képes megszabadulni.

Milyen szerepet játszik Mihály lelki megtisztulásában a táj és az utazás? Erről fogok szólni a regényelemzés utolsó szempontjaként, a következő fejezetben.

TÁJ ÉS SZELLEM

Kanyarodjunk vissza gondolatban ahhoz a fejezethez, amikor a regényműfajt vettük vizsgálat alá. Bahtyin regénytípológiája alapján megállapítottuk, hogy a nevelődési regény nem tekinthető tiszta műfajnak, mert a „műfajelemek kölesönösen meghatározzák egymást”.¹⁰⁰ Így jutottunk el a nevelődési regény és az utazási regény kapcsolatához.

Az utazási regény központi motívuma, a vándorlás szimbolikus életformája. Az embernek szét kell néznie a világban, hogy lelkének titkos mélységeibe hatolhasson. Az utazó egyfajta ontologikus és egzisztenciális bizonyosság után kutat. Tehát az utazás abszolút többsíkú: térbeli, időbeli és individuális.

Az utazás, vándorlás is egyfajta

archetipikus motívum. Számos vallás, primitív társadalmak szolgálnak ezzel kapcsolatos mítosszal, vagy rítusokkal. Ilyenek például a különböző beavatási szertartások, melyek során a beavatandót visszavezetik az ego-ösvalónk legmélyebb szintjére és ott kényszerítik a szimbolikus halál átélésére, majd -az új születés rítusa során- megmentik.¹⁰¹

Mihály számára is egyfajta szimbolikus jelentősége van az utazásnak. Itt szeretném felhívni a figyelmet Kerényi Károly egy –a regény szempontjából korántsem elhanyagolható- előadására, melyet 1935. augusztus 7.-én, egy nyári egyetem alkalmával tartott Keszthelyen.¹⁰²

Kerényi ebben a munkájában kifejti az ún. „szellemi ember” és a táj kapcsolatát. „A szellemi ember vágyakozása a nem közönséges táj iránt nem lehet véletlen.”¹⁰³ Az utazó szellem olyan tájat keres, mely „misztikus” nyugalmat, és a harcoknak megfelelő teret biztosít. „Az ember itt saját démonizmusát élheti ki, amely démonizmus a természetben tükröződik.”¹⁰⁴ Az ókorból a kultúra antik hagyománynak tekinthető, a táj viszont nem. Az „kortárs”. Azon egyszerű oknál fogva, hogy a tájban

nem jött létre geológiai átalakulás, így még ma is ugyanabba a korba tartozunk, mint az ókoriak. Kerényi különösen nagy hangsúlyt fektet az épületek szerepére: „(...) épület is csak a tájjal együtt lesz teljes egészé s a táji hatás-körében nyeri el ezt az értelmét, amely a gyakorlati célon túl emelkedik: mintegy kulcsává lesz a helyéről áttekinthető világnak (...) Az ókori épületek megfelelő környezetben szellemivé válnak.”¹⁰⁵ Az utazó tehát keresi a számára megfelelő tájat, azt a helyet, ahol megtalálja önmagát: (...) van itt valami kietlen, valami sötét és érdes, mint a babérfá, és éppen ez az érdes Olaszország a vonzó.”¹⁰⁶

Kerényi továbbá felhívja a figyelmet Goethe egy hasonló gondolatára: „Aki egész életét magas, komoly tölgyek között tölti, egészen más ember kellene, hogy legyen, mint aki napjait levegős nyírfák alatt éli. Csak arra kell figyelemmel lenni, hogy az emberek általában nem oly érzékeny természetűek, mint mi, többiek, és hogy rendszerint erőteljesen haladnak az élet útján anélkül, hogy sokat törődnének külső benyomásokkal.”¹⁰⁷

„Mihály, mikor meglátta a kis hegyi várost, úgy érezte, hogy valamikor már sok

ilyent látott, és most a viszontlátás boldogságát élvezi. -Miért érzem úgy, mintha ifjúkorom egy részét hegyi városokban töltöttem volna, mondd?”¹⁰⁸

Milyen jelentőséget lehet tulajdonítani a magasságnak, mi készítet embereket arra, hogy csaknem hozzáférhetetlen, magányos csúcsokat válasszanak lakóhelyül? Kerényi szerint a világtól való elfordulást, a teljes zavartalanságot keresték, továbbá azt is hangsúlyozza, hogy a polgárok nem szívesen laktak ilyen helyeken: „Szökésével és bujdosásával nem tért vajon vissza egy régebbi standardhoz, egy olyan életformához, amelyben a pénz csak papírszelet és ezüstkorong volt? Mondjuk ki nyíltan, nem tért úgyis vissza az Ulpiusház etikájához? (...) nem, nem szabad, hiszen az ifjúság paradicsoma is ezen dőlt meg, a realitáson, amivel nem számoltak,(...)”¹⁰⁹

Szerb Antal több ízben is járt Olaszországban és mindig nagy elragadtatással szólt róla, de soha olyan közel nem állt hozzá az olasz táj varázsa, mint ahogy azt a *Harmadik torony* c. munkájában, közvetlen az *Utas és holdvilág* megszületé-

se előtt írja. Búcsú ez, mielőtt végleg „bezárulnának a kapuk.” Az *Utas és holdvilág* tájélményeiben kevés a kultúrhistoriai anyag, mert a táj a lélektani kitárulkozásra ad lehetőséget.

A kör tehát bezárult. A regény hőse felfedezőútra indult, hogy feltérképezze lelkének bonyolult rajzolatát. Bejárta Itália legszebb tájait, de minden stációnál csak élete egy-egy lezáratlan periódusával találta szemben magát. Végül a szenvedély kiég és „helyébe legfeljebb valami rezignált nosztalgia lép.”¹¹⁰ Szerb ezzel a regényével még egyszer visszatér gyermekora sorsdöntő válságaihoz, amikor a csodában való hitet még nem hitte értelmetlen szélmalomharcnak. Tehát az életműben is lezárul valami, visszakanyarodik kiindulópontjához, hogy az érett író szemével véglegesen leszámoljon emlékeivel.

- 73 Szerb Antal: *Hogyan halt meg Ulpius Tamás* c. 1919-ben lejegyzett novellájára történt utalás. A műről a későbbiekben még esik szó.
- 74 Sötér István, *Szerb Antal csodái*, Tört Pálcák 2., Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000.
- 75 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1959.
- 76 Nagy Csaba irodalmi nyomozásának jegyzőkönyvéből nyert információk alapján.
- 77 Szerb Antal naplójába jegyzett adatai. (1914)
- 78 Szerb Antal 1918. november 28-án naplójába jegyzett adatai alapján.
- 79 Freud elmélete szerint: ahhoz, hogy az elfojtott ösztönök valamilyen módon bekerülhessenek a tudati szintbe, ki kell játszani az ún. "cenzúra" éberségét, amely arra ügyel, hogy az ösztönök a tudatba jutáskor is megőrizték inkognitójukat. Ezt nevezi Freud patológiás képződménynek és ilyen patológiás képződmény a hallucináció is.
- 80 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1959.
- 81 Uo.
- 82 Uo.
- 83 Uo.
- 84 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1959.
- 85 Nietzsche, *A tragédia genezise*
- 86 Freud, *A halálösztön és az életösztönök*, Bp., Múzsák, 1991.
- 87 Erich Fromm, *Menekülés a szabadság elől*, Bp., Akadémiai K., 1993.
- 88 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1985.
- 89 Erich Fromm, *Menekülés a szabadság elől*, Bp., Akadémiai K., 1993.
- 90 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1985.
- 91 Erich Fromm, *Menekülés a szabadság elől*, Bp., Akadémiai K., 1993.
- 92 Sigmund Freud, *A halálösztön és az életösztönök*, Bp., Múzsák, 1991.
- 93 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1985.
- 94 Erich Fromm, *Menekülés a szabadság elől*, Bp., Akadémiai K., 1993.
- 95 C.G.Jung, *Az ember és szimbólumai*, Bp., Göncöl K., 1993.
- 96 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1985.
- 97 Szerb Antal, *Naplójegyzete*, (1914-1943), Bp., Magvető K., 2001.
- 98 Fromm kifejezése
- 99 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1985.
- 100 Bahtyin, *A beszéd és a valóság (A nevelődési regény és jelentősége a realizmus történetében)* Bp., Gondolat K., 1986.
- 101 C.G.Jung, *Az ember és szimbólumai*, Bp., Göncöl K., 1993.
- 102 -103 Kerényi Károly, *Táj és szellem*, Bp., Sziget, 1935/II.
- 104 Uo.
- 105 Uo.
- 106 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1985.
- 107 Kerényi Károly, *Táj és szellem*, Bp., Sziget, 1935/II.
- 108 Szerb Antal, *Utas és holdvilág*, Bp., Magvető K., 1985.
- 109 Uo.
- 110 Poszler György, *Szerb Antal*, Bp., Akadémiai K., 1973.

Szőke Mária Magdolna

Ének a kondorkeselyűről

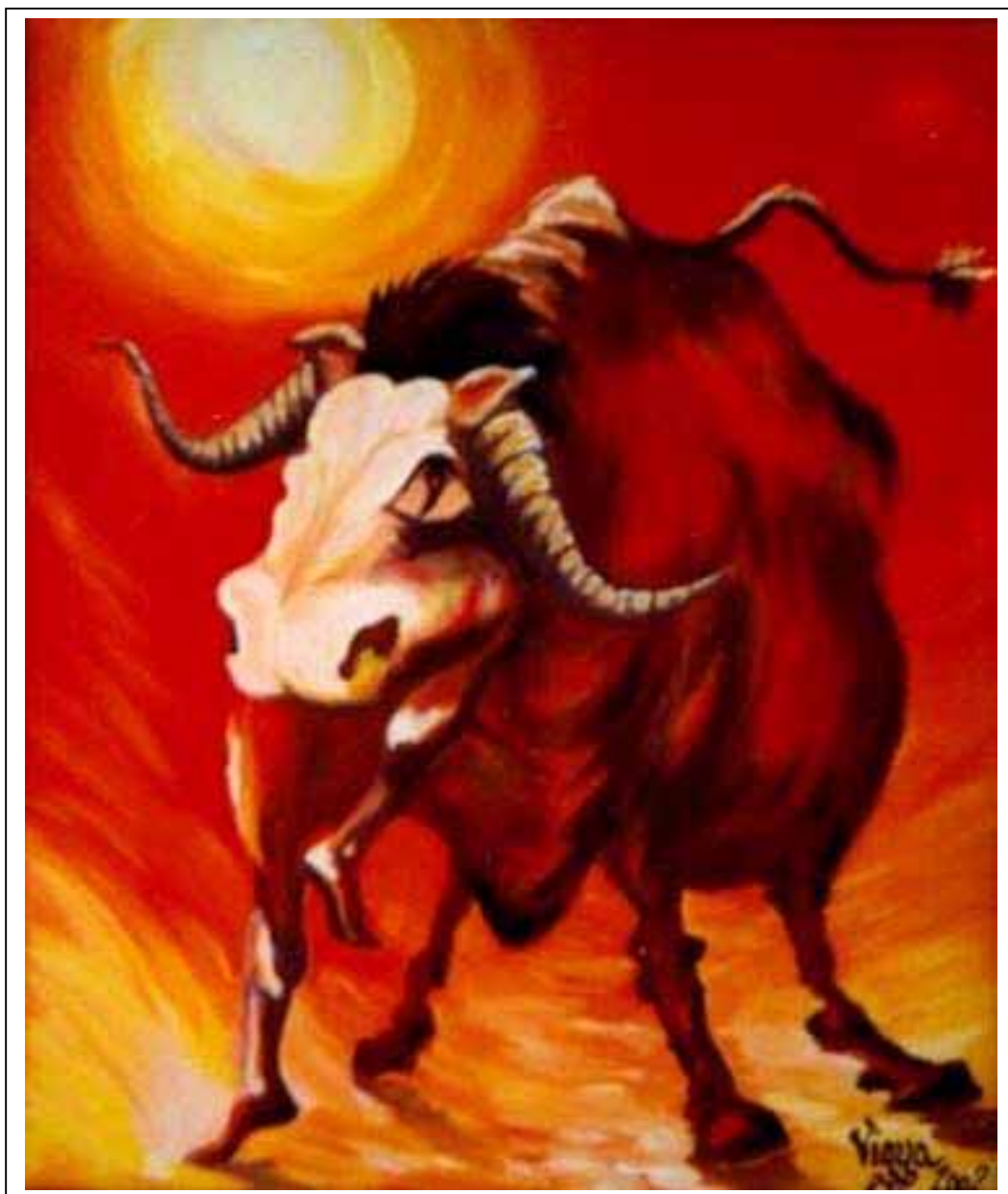
aki beszállt hozzám s pihent egy
kicsit

*perui indiánvarázsló barátomnak a
kecskeméti emlékek margójára*

mint a füstszagú titok
ha settenkedő léptek
ha moccsatlan őzek
- a bölény hogyha retteg
vadpaták vágta moha
a keselyű ha fészkel
a Napisten ha álmos
a kedves hogyha kérlel
körbetáncolod lassan
körbetáncolod lelkem
látod már kitakartam
illatos vad avarban
a moccsatlan lángot
hajam feketéjében
nem fészkel sima madár
a napóra a ködben
nem mutat: sikolt megáll
a poncsó gyapján árnyék
szarvas szövö be vállad
testvér, ülj le, a kondor
lassan köröz és fáradt
a cserépcsopor gőze
ijedt szememnek könnye

a dob a sarokból néz
félte, szánva és döngve
körbetáncolod lassan
körbetáncolod lelkem
látod már betakartam
illatos vad avarban
a moccsatlan lángot
a Kordillerák csúcsán halott időza-
rándok
a világ végén égnek s felébrednek
az álmok
s hogy mit keresel mégis esti szo-
bám mélyén
a sámáncsengő sikolt a dal eleven
vérén...
kibomlik bennünk révül a Törzs mi
nem ereszt
a te melleden totem : rajtam véres
kereszt
a lélek nem téblábol ha Istenre sza-
vaz:

az Árnyék mindig más de a Fény
ugyanaz!!!

Tánc (*olaj, farost*)

Vélemény

Juhász Ferenc: Az őrangyal és a szél Új versek 2003 Balassi Kiadó

Megvallom, fiatalabb koromban nem voltam Juhász Ferenc költészetének rajongója.

A hetvenes évek szó-zuhataga, kép-dagálya, több száz oldalas, egy kötetben két-három verset tartalmazó könyvei elretentettek költészetétől. Az *Új írásban* lehozott rövidebb munkái sem hatottak rám különösebben. Őszintén meg kell mondanom, kerültem költészetét, vagy harminc évig.

Előítélet ide, szégyen oda, ez az igazság. Az emberi kíváncsiság azonban nagy úr!

Az őrangyal és a szél, 2003-ban jelent meg. E kötete zavarba hozott. Teljesen más Juhász Ferencet ismertem meg, mint amire számítottam. Verseiben legcsekélyebb jelét sem láthatjuk az öncélúságnak. A kísérletezés ideje már régen lejárt. Ezekben a versekben Juhász nyelvezetének ereje, képalkotó képessége szebb, mint valaha. A vad burjánzás, az öncélúnak tűnő szövegfolyam mára a múlté. Szokatlan szókapcsolatai, jelzős szerkezetei most is rávallanak. Biztos kézzel ragadja meg az olvasó fantáziáját, majd ellenállhatatlanul magával sodorja. Ezek az erős színek, kapcsolatok a szövegkörnyezetből kiragadva, önmagukban gyakorta lehetetlen hatást keltenek, mégis, a versek egészében minden csodálatos értelmet nyer. Lenyűgöző!

A kötet tíz verset tartalmaz. A leendő olvasóknak figyelmebe ajánlom: *A magányos villanymozdony*, *A szívre tett kalap*, *Csontváz a pokolban*, *Az őrangyal és a szél*, *Együgyű máglya* című verseket.

Számomra a legkiemelkedőbb mű a kötetből: *A magányos villanymozdony*. Ez a vers az elmúlás, a halál iszonyatának költészete. A személytelen, a csak egy fényképen megjelenő halál -egy kivégzés groteszk dokumentációja- párhuzamba állítva, a költő mellé lesújtó baleseti halál

áldozatának érzelmi és értelmi tortúrájával, hátborzongató élmény nyújt:

*S egy leszakadt hüvelykujj-vastag sodrony villanydrót
a mellettem-fíú lábát combtónél levágta,
s hevert a nadrágos, zoknis, cipős láb, a csak-volt,
mint egy szöcske combtónél letört ugró-villája.*

.....
.....

*Fényképen láttam egyszer térdeplő elit-éltet, nyakát a suhogó kardpenge úgy metszette át,
hogy levegő-kehelyben fejt, a lemetéltet a fény fogta, s a fej nézte vér-szökökút nykát.*

Ezt a hatást csak fokozza, hogy az esemény újabb szerencsétlenséget gerjeszt:

S darázsfürtként a peronlépcsőn lógó utazók!

S barátom kizuhant a ködüst-tél nagykanyarban.

*Ferde hinta-lendület rúgta a kapaszkodót.
S ott feküdt a fehér szemfenék szakadék-aljban.*

Peregnek a képek, akár a moziban, a töltesoldalról, az életről, a háborúról, akár egy haditudósítás is lehetne, bár annál sokkal személyesebb. Emberibb. Maga a mű, egy visszatekintés Juhász Ferenc múltjára, amely még nem fejeződött be, annak ellenére, hogy minden körülmény abba az irányba hatott és hat, hogy vége legyen.

Meddig még, élet? Nézem múltamat, az ős-holdba

robogó magányos villanymozdonyt a vas-hídon:

mintha tojássárgájába kék darázs fúródna.

S a halál-ablakot éj-úrtér csöndre kinyitom.

S a bennem-úrtér csillagköd-magánya a kívül

tomboló tüztér-magánnyal faggyá összeolvad.

*Hisz a hold után a világegyetem is kihűl!
És ebbe a magányos Isten is beleborzad!*

A végesség tudata a költőben is (és bennünk is) kozmikus rémületet generál, olyat, amelybe „a magányos Isten is beleborzad!”

Szép és rettenetes vers!

Egry Artúr

(Budapest, 2006-03-02)

Pajtli Sándor

Szenegáli füttyös varjú

Egy régi, gyermekkori történet jutott eszembe a minap.

Egy fura ember közeledett az utcán fölfelé, hátán vékony deszkából tákolt ládaféle, benne féhéren csillogó fémlemez, néhány

kalapács, fogó és más apróbb szerszámok. Bal vállán egy különös madár ült, aminek lábán bórszíz béklyó, fején szintén bőrből készült sapka ült, mely a madár szeméit eltakarta.

Furcsán szemléltük ezt a madaras embert, és illő távolból követtük, hová megy, miért viszi vállán azt a nagy madarat? Egy ház előtt megállt, harsány hangon bekiáltott:

-Drótoznyi, fótoznyi!!!

Egy parasztasszony kinézett a pitvarajtón, kezében egy hasas cserépfazékkal. Emberrünk lerakta batyuját, leült az árokpartra, elővette szerszámait, és elkezdte dróttal körbefonni a fazekat. A különös madár ezalatt csendesen szunyókált a szerszámosláda tetején. Közben Péter barátommal odaértünk, leültünk szemben vele, és kíváncsian néztük, hogyan foltozza össze a kissé repedt cserépfazekat. Péter megkérdezte tőle:

-Bácsi, milyen madár ez?

-Ez? Ez, fiacskám egy „szenegáli füttyös varjú”!

-... Hmm ... -vontunk vállat mindketten.

-És miért van bekötve a szeme? - kérdeztem én.

-Alszik, -válaszolta, s közben kacsintott egyet jobb szemével.

Elvégezvén a repedt fazék reparálását, átvéve az ilyenkor szokásos jutalmat, -pár fillért-, elindult különö madarával észak felé, ki a marhalegelőre. Mi, Péterrel, és még egy tökfilkóval, messziről követtük, kíváncsiak voltunk, miért megy éppen a legelő felé. Egy sövény mögé elbújva vártuk, mi fog történni?

Egyszer csak arra lettünk figyelmesek, hogy kinyújtott bal kezén áll a „varjú”, és figyelmesen kémleli a légteret. Majd hirtelen a magasba röppen a madár, s éles vijjogás, pergő szárnycsattogás hangjai hallatszanak. Ott fenn a magasban egy vadgalamb próbál menekülni a „vadász” elöl..., de hiába. S már száll is lefelé zsákmányával a „szenegáli füttyös varjú”. Pontosan gazdája elé teszi a galambot, majd a győztes büszke tekintetével körülnéz: - Látta-e valaki ezt a nagy tettet?

De csak gazdája van a közelben, aki bőrrrel bebugyolált bal kezét újból kinyújtja, erre ráül a különös varjú, és hagyja, hogy fejére kerüljön a szemeit eltakaró „bőrsapka”. Aztán elpihennek pár percre.

-Te, Pityu! Ez nem is varjú, sokkal nagyobb annál, és nem is fekete színű!

-De nem ám, pajtás! Ez egy „vadászólyom” -feleltem Péternek.

En rögtön felismertem még az utca elején, de nem akartam ellenkezni a „madaras emberrel”.

Rövid idő elteltével újból kirepült a sólyom, ezúttal egy mezei nyúlfiókéval tért vissza. És ez így ment egészen késő délutánig, a madár hol kirepült, hol megpihent, tette dolgát, amint gazdája parancsolta. Persze nem minden esetben tért vissza zsákmánnyal, néha megmenekült előle a préda.

Mi, kíváncsi fickók lévén, nem mozdultunk leshelyünkről. Csak akkor tértünk haza, amikor ez a különös ember elindult, de nem a mi falunk felé vette útját, hanem pontosan ellenkező irányba. Esteledett, nem volt kedvünk tovább követni őt. ...Láttunk, amit láttunk...

Két nap múlva egy halott embert találtak a Bulin-erdőben. Egy bokor alján feküdt, mellén ott gubbasztott egy sólyom, karmai között egy fácánfiókéval.

Ki volt, mi volt, honnan jött ez az ember? Mai napig rejtély. Mondják, egy felvidékről átjött „drótostót” volt az illető, aki még űzte régi mesterségét, a törött cserépfazekak összedrótozását, lyukas fazekak, lábosok becinezését, egyéb apró-cseprő javítások elvégzését a falusi portákon. Faluról-falura vándorolt, alkalmi munkákat vállalt, kedvenc madarával ott tért nyugovóra, ahol éppen ráesteledett. Tegnapelőtt volt az utolsó lepihenése egy mogyoróbokor alatt.

Isten veled, Ismeretlen, isten veled „szenezáli füttyös varjú”!

Karaffa Gyula

A drótostót balladája

Vállán a holnapok súlya,
orrát a földig lehúzza
hátán a csiriz, a drót,
ami jön, meg ami vót.

(Ilyen a drótosok élte,
senki sem irigyli érte.)

Merre feltűnik alakja,
nyílik a konyha a kamra,
mások kidobott edénye
kenyődik a kenyérére.

(Ilyen a drótosok élte,
senki sem irigyli érte.)

Kerül majd asszony is, ház is,
kerül majd csizma is, más is,
ha nem kerülne tán mégse,
marad még krajcár kötélre.

(Ilyen a drótosok élte,
senki sem irigyli érte.)

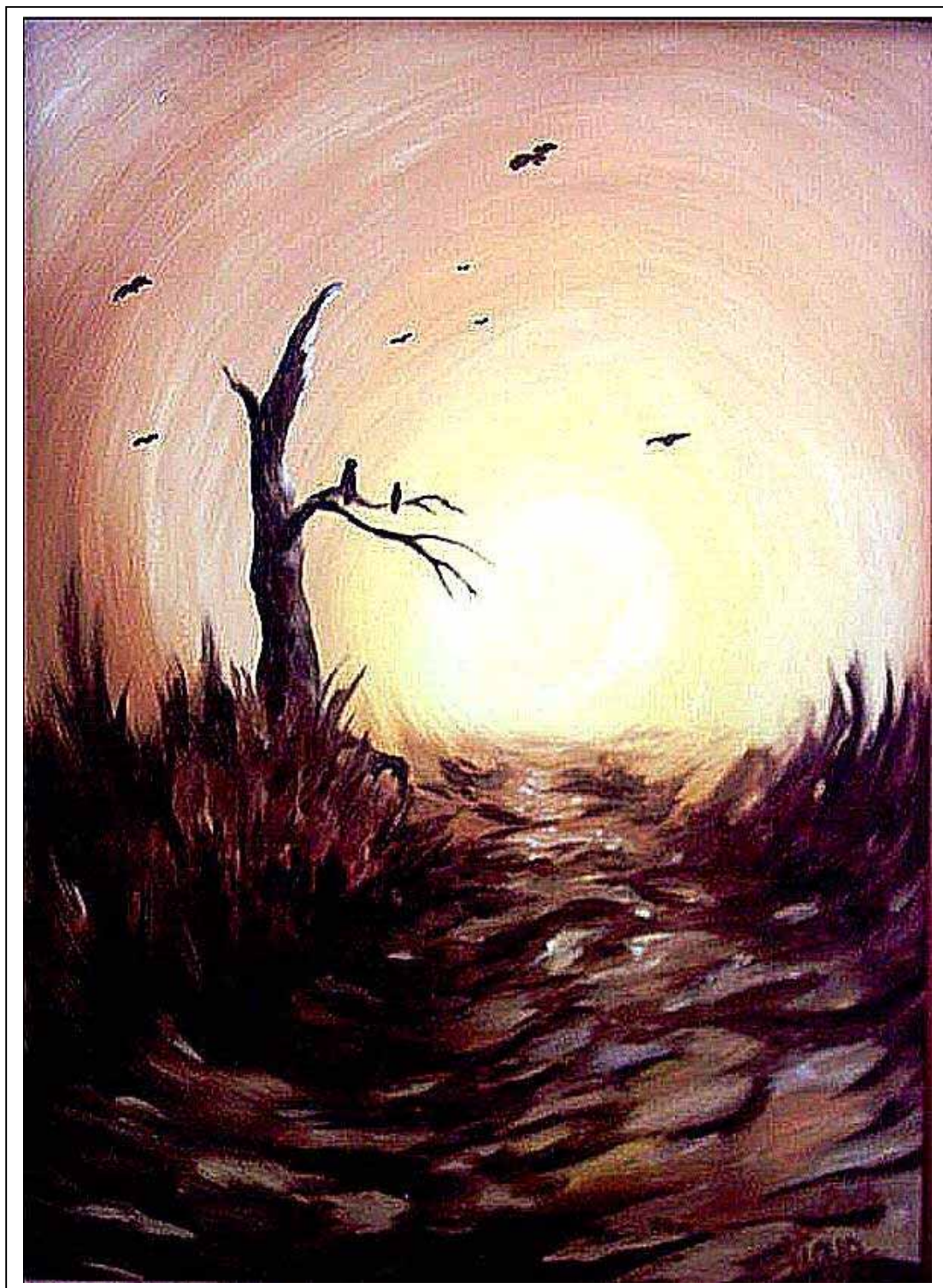
Kötélre, hurokra, fára.
Halálát se bízza másra,
ha éltét nem nézte senki,
ne legyen ki most kesergi.

(Ilyen a drótosok élte,
senki sem irigyli érte.)

Csendes a Kárpátok, körbe,
drótos már rég nem jár föl, le.
Lyukas a fazék, a lábos,
a bögre csorba, hiányos.

Hol vagytok drótosok?
Hééééé, heeee!

Munka van! Halljátok?
Hééééé, teeee!

Varjak (*olaj, farost*)

Novák Valentin

Karácsony

Hús centi hullott. Nem tudok kimenni a kocsmába. Mi lesz így? Karácsony van. Meghalni készülök, s még le sem ihatom magam. Már beszereztem mindent. Erős altató – két dobozzal, rozsdamentes zsilett-pengék. Bár elég nehéz lesz meleg víz nélkül, de le van szarva! Meg kell lennie. Míg ezek itt zabálnak, mulatnak, kihúzzák egymás neveit, addig a gyér világítású második emeleti mosdóban megtörténik, aminek meg kell történnie. Á, nem történés ez, hanem maga a szabad akarat. A megváltó eljön, s én elmegyek. Nem tűnik majd veszteségnek. Hiszen a fényben, ami betölt mindent, plázáktól a templomokig, simán kisomfordálhat a lelkem ebből a hányni való nyomorúságból.

No, most mennek Lárváék a fáért. Szólok nekik, hozzanak valami gulyit, mert józanon ki a franc aprítja föl az ereit... Hoztok? Ez fasza... Mindegy... Fél litykó legyen, de ne több öt kilónál... Oksa! Minden megoldódik. Micsoda örült nyüzsgés... Kisbuszok. Mi az a sok láda, amit cipelnek? Mandarin, banán... Egy kispárnányi szalámi. Szeretetsomag... Majd ellopja a konyhás, aztán diadalmasan erre hajtja a fejét holnap és holnapután, mielőtt elfogyna végleg, mert felzabálta... Danon

joghurt. Micsoda baromság! Ezzel akarják kiszúrni a szemünket. Én? Mit tudok én segíteni? Az ölembe rakják a csokikat? Na, oké. Az alagsorba? Ott lesz a fa is. Jellemző. A rokk karácsonya a föld alatt... Annyira jellemző! Mit nyüzsög ez a Vendelin is? Hülye, buzgómócsing... Nem érti, mi van itt... Itt kérem apátia van, és mély depresszió... Ez a legvidámabb kriptá, széles e bolygón. Ez a megjátszások palotája. Azt hiszi ez a fajankó, hogy valami változhat egy átkozott nappal? Azt hiszi? Úgyis elsöpri a közbánat, a közundor, vagy a köz-öny... Mi lehet az az „öny”? Undorító szó. Olyan, mint a genny, ami a gyulladásokból fröccsen, bugyog és szivárog. Ez az „öny” – az emberek igazi lelke, az irigység, a kicsinyesség, ami közönnyé növe világlélekké hízik... Karácsonykor megpróbálja mindenki a zsebébe gyömöszölni a neki szánt mennyiséget, de már az éjféle mise után kikandikál, s másnap egyesülve a többi öny-darabkával, KÖZÖNYKÉNT tölti be világrohasztó szerepét...

A sok süket, hogy rohangál! Nevetnek. Mit nevetnek ezek annyit? Nem jellemző rájuk. Menjen vetélkedőre a vágóistván... Hagyjatok nekem békét! Én ma, hiperdepressziós vagyok. Igen, kitaláltam magamnak. Ez a mentsváram, ami megvéd ettől a röhejtől... Szeretet ünnepe. Még soha nem éreztem szeretetet... De! Egyszer egy csótány iránt, mintha mégis!

Minden este tizenegykor tiszteletét tette az ágylábamnál. Mindig volt nálam valami finomság, hogy megörvendeztessem. Aztán kijött a Bábolna, és véget ért az idill! Megölték a csótányomat. Ezt a hártýás-szárnyú, röpképtelen túlélőművészt, a Samsát. Megölték. Megölték a túlélőt... Akkor mit jönnek nekem itt Krisztussal! Meg a szentestével. Meg a jászol óvó melegével. Ezzel a dajkamesével, amivel kétezer éve kábítják a porrá leendő, és soha fel nem támadó embert! Ott volt valaki, aki látta? Egy szemtanú a mai korból? Akinek hinnék is? Vagy deliráló prófétáknak, lefizetett evangélisták mesélőkéjének hiszünk oly nagy odaadással? Ezt a csótányt legalább látta valaki. A saját szememmel láttam, hogy titkos-ügynöki pontossággal és diszkrécióval minden áldott napon megjelenik az adott időpontban. Egy másodperccel sem előbb, sem utóbb! Rám veti csápjait esdően, és kér. Én pedig adok neki, mert bízhatok benne. Mert mindig ott van, mert mindig szánni való, mert mindig alázatos... Adok neki. És várom a következő napot, hogy ez megint bekövetkezessen. És ő is várja. Mert életben tartó, rutin-érzékeléseim túl van egy érzése, egy szent érzése – hogyha pontos, szánni való és alázatos, akkor kegyelemben részesül. Az én kegyelmemben. Számára a megfoghatatlan kegyelmében... Persze, ha leírnám ezt a történetet, s azt mondanám: Ez egy evangélium, maga a jó

hír, kik azok, aki elhinnék? Legfeljebb néhány megvesztegetett. Pedig csodás történet ez is! Esetleg, ha ő maga rezegetné el szárnyával, morzézná le csápjaival a többi megváltást váró rovarnak, akkor...

Na, beindultak a versenyek. Itt csocsó, ott gépi kosárlabda, amott sakk. Micsoda álszentség ez is! A jól mozgók összesúgtak, hogy hagyják magukat. Kivételt képez a sakk. A döntőket nagyon bénák nyerték a - mondhatnám - profik ellenében. És a nagyon bénák elhitték, hogy jobbak voltak. Még sohasem nyertek egy jobb ellen. Sőt, harminc, negyven kosárral, vagy hat góllal szívznak általában... Most meg csoda történt! A balfékek nagy napja a karácsony. Miért kell becsapni ezeket? Oda is mentem Zsolihoz, ugye nem képzeli, hogy valójában megverhette Gyuszt, mire teljes őszinteséggel, ragyogó arccal a pofámba vágta, de, jobb volt, és megérdemelte az első helyet. A mögötte állók karéja, mint egy kórus, együtt mosolygott ezen a sületlenségen, de azért egyszerre hazudták: Zsolí tényleg jobb volt. Sőt, nemcsak Gyuszt, hanem a Little-kórt is legyőzte... Hál' isten, ekkor érkeztek meg Lárváék a fával. A zöld ágakat ráhajtogatták a nejlonra, amiben lélekerősítőm lötyögött. Az utolsó ajándék, amit kapok ezen a földön. Az ajándék, amiért fizetek.

Remegő kézzel nyitottam ki a földszinti vécében ezt a borzalmas szeszkoztyvalékot.

„*A célnak megfelelő löre. Megiszod és kihűlsz tőle...*”

Az együttes teljes odaadással nyomta a számokat. Az énekessé avanszált nyelvtanárnő, Néva hangja szinte szárnyalt. Volt, aki könnyezett, volt, aki a taktust verte, mások állva, vagy ülve ringatóztak, s akadt, aki táncolt, ha béklyói engedték... Odalenn, az alagsori konyhában feldíszítették a fát. Az innen-onnan összekérincseltek ajándékok körbebástyázták a zöld ágakat. Hatvan főre terítették. Kinn, a hóesésben már régóta főtt a pörkölt, talán már szét is ázott vörös levében, mert a szakácsok sok bort nyakaltak. Néha kigörrent, vagy kímankózott hozzájuk egy-egy kíváncsi, körberajongta a gulyáságyú páráit, esetleg kóstolót kért, majd visszaigyekezett az épület melegébe.

Furcsa nap volt ez. Soha nem bolydult föl még ennyire a Tisza villa, mióta rokiknak szolgál. A bentlakók ide-oda sodródtak az eseményekkel. Azt sem tudták, hová legyenek. Versenyek, koncert, főzés, ajándékozás, együttes vacsora... Még a nevelők némelyikére is átragadt valami ebből az eksztázisból. Az ügyletes ápolók is, mintha többet mosolyogtak volna. A portás nyaka elfáradt, ahogy a nagy jövésmenést igyekezett kérdésekkel megakasztani, és szemével követni. Vendelin hol itt, hol ott tűnt fel. Mindenhol bezsebelt egy-két jó szót, vagy elégedett mosolyt. Ő nem is gondolta volna, hogy...

Hogy ez ennyire fontos... Talán nem is várt érte semmit. Nem buzgólkodott, mint egy minden-lében-kanál szervezőhöz illik... Ő is a többiekkel vonult... Elvegyült a sokadalomban... Beszélgetett... Egy morzsányi rátarti büszkeség sem villant a szemében, ami elárulta volna, ez az egész az ő érdeme... Hisz telefonált eleget az elmúlt hónapokban... Nagyokat nyelt magában, mert semmit sem utált jobban a tarhálásnál, mégis összekunyorált mindent, ami egy *nagyüzemi* karácsonyhoz elengedhetetlen. Még a tűzifát is följánlásból szerezte... Mert azok, ott fenn, a vezetőknek csúfoltak, még egy fityinggel sem voltak hajlandóak támogatni a *szegényháziak* buliját.

Éhesek voltak ezek a fiatalok. Éhesek mindenre, ami emberszámba veszi őket, ami túlmutat a mankók és kerekek szabta irányokon. Másfél éve óvatos érdeklődéssel méregették, kóstolgatták. Nem nagyon ugrottak a felajánlott lehetőségekre... Kirándulás, múzeum, buli... Mit akar ez? Miért kavart bele a lábával a mi posványunkba? Mert azt hitték, ez az ő jól megérdemelt posványuk. Pedig mekkorát tévedtek... Ezt a posványt nekik készítették nemtörődömségből, rutinból, látszatokból. Persze jobb volt nekik, mint húsz évvel korábban, amikor rokkantnak sem lehetett lenni. Jobb volt... Mert akkor még a házból sem mehettek ki, legfeljebb egy héten egyszer... Szeparé. Ez jutott az

akkoriaknak, akik közül most egynéhányan itt vannak, s jól láthatóan boldogok, talán még meg is hatódtak...

A kocsi kereke benyomta a második emeleti mosdó ajtaját. Begurította magát, bár kezei már alig engedelmeskedtek. Combja között szorította az üveget, aminek alján még ott lötyögött egy-két korty elhátározás erősítő. Mikor az egész szekér bent volt a halál pitvarán, visszatolatott az ajtóig, belódította, s úgy maradt, torlaszként. Zihált. Feje vöröslött. Karjai jéghidegen csüngtek a kerekék mellett. Aztán kótórászni kezdett a zsebében. Előkerült a zsilett, a két pakk altató. Kirámolta kincseit, a halál viteldíját a csap karimájára. Az egyik levél mérget tenyerébe vette, s gyenge-ügyetlen mozdulatokkal kipattintgatta a pirulákat, hogy egyetlen mozdulattal a szájába vethesse, s lenyelhesse e gyilkos regimentet, ideje se maradhasson a latolgatásra. Most a második levél következett. Közben felötlött benne, talán a zsilettet kellett volna előbb kicsomagolni, hátha nem marad ideje a távozás bebiztosítására, olyan gyorsan kezdenek hatni a bogyók. Erős gyomorsavval áldotta meg a természet. Aliennek hívatta ezért magát. Az altatókat nagy mérgesen a zsebébe pergette, s nekilátott az érszabó penge lemeztelenítéséhez. Közben rátekintett a pálinkára, ami a combja között lötyögött. A halk csobbanások elbizonytalanították... Lehet, inkább ezt kéne meginnom előbb...

Nehogy meghátráljak. Bevehetem vízzel is... Most letette a félig kibontott zsilettet, s lecsavarta az üveg aranyos tetejét. Jófajta kommersz volt, olyan előbb-utóbb sírba vivő vegyipari termék. Most gyorsabb hatást szántak neki. Két húzással magába döntötte. Az üveget a kocsi mellé akarta tenni, de az alja nem érte a földet, így nagy koppanással és csörömpöléssel fogott padlót, majd elgurult a zuhanytálcák irányába... Hmm... Tulajdonképp be is kuporodhatok oda. Megnyitom a meleg vizet, úgy könnyíték az utamon... Megint a zsilettet bontogatta, amit a halál első számú zálogának hitt. A pucér pengét odafektette a mosdóra. Most beletúrt a zsebébe, de ügyetlen ujjai közül kikíváncoztak az altatók. Egyesével igyekezett kicsippenteni őket... Már az összes a tenyerében volt. A második levéllel is végzett. Ennyitől egy elefánt is elszenderedik – bízta magát. Nosza! Nosza! Nézte a tenyerét. Remegett az a tenyér. Fehéren remegett. Benne az elmúlás atomdarabkái remegtek... Igen, igen... Csak ezért tévovázhattam... Vízre van szükségem. Készült, hiszen magához vett egy műanyag poharat is. Előrehajolt. Szuszogott. Még vörösebb lett a feje. Megnyitotta a csapot. Teleengedte a poharat. Merőn leste a pohár kereteit, melyek teret szabnak a locspocs, mindenféle kívánczó víznek. Nekem is teret szabott ez a test. Hogy jelen esetben mi az a *nekem*, fogalmam sincs. Nem nevezhető meg

olyan elegánsan, mint a víz, a H₂O. Én a keretemmel vagyok valaki, keret nélkül – a földön – értelmét veszti a létezés. De mi van a kereteimen belül? Ez rövidesen kiderül, mert a lényeg továbblép, fölfelé, ám elvesztem a keretet, ami ezt fölfogná. Szörnyű! Olyan ez, mint a víz párolgása... Ha elpárolog, megfoghatatlanná válik. Igaz, nem vész el, de ez többé nem érdekel senkit mindaddig, amíg es alakban újra pergő vízzé nem lesz... Hol a pohárra, hol a pirulákra sandított. Emelkedni kezdett a keze. Tenyerét cserepes alsó ajkaihoz illesztette. Kinyitotta a száját...

Kintről részeg gajdolás hallott. Gysz fölöntött a garatra, ami két pohárka likőr lehajtását jelentette. A tenyér egyre nagyobb szöveget zárt be a szájával, de a bogyók még egymáshoz tapadtak a felületi vonzás miatt. Gysz bevágta a szobaajtót, aztán jól hallhatóan földöntött két-három széket. Már a folyosón volt... Az első golyócska begördült a száján. Mocarogni kezdtek a pirulák. Győzni látszott felettük a gravitáció... Gysz nekiveselkedett az ajtónak. Van benn valaki? A kérdéssel egyidőben nagyot taszajtott az ajtón. Az ajtó meglökte Alien kocsiját, a lendület továbbterjedt a testére, a feje megindult előre, a tenyere elvált a szájától, a pirulák pedig szanaszét gurultak. Ki van itt? Ne szórakozz már, mert behugyozok. Nyisd ki! Egyre nagyobb rés kerekedett, végül átrpéselte magát rajta Gysz. Á, te vagy

az? Berúgtál? Mit csinálsz itt? Miért nem bulizol a többiekkel? Letollak, mielőtt öngyilkos lennél, mert amilyen hülyének ismerlek, képes vagy rá. Megint a csaj miatt vagy kiakadva? Miközben ezeket mondta, a piszoárnál csurgatott, s csak néha pillogott oldalvást, szava szakadt, kollégiumi társára. Megkukultál? Nocsak, még pengét is szereztél? *Borotválkozni* akarsz? Fejére folyatta a jéghideg vizet, miközben a zsilettre vetette a pillantását. Elzárta a csapot háromujjas kezével... Na, jössz velem! Nem vállalom, hogy láttalak halálra váltan, aztán itt hagylak... Közben megtántorodott, és Alien ölébe huppant... Bocs, becsíptem megint. Nem bírom a szeszt, de jó hatással van rám! Föltápász kodott... A kocsi mellett átrpéselte magát. Műkezébe illesztette a kerekesszék fogantyúját, a másik nyelet maradék ujjai tartották, s miközben egy mulató rock slágert énekelt elviselhetetlen hangján, a lift felé vonszolta Alient. Hagyjál engem, hagyjál – csak ennyit tudott kinyögni a fiú. Hagyjál, menj a dolgodra, hagyjál, ismételtette konokul, de erőtlenül... Tudod mit, nem is lifttel megyünk, hanem letollak a lépcsőn, legalább kirázódik belőled a kótyagosság. S már zötyögtek is lefelé. Fogyó lépcsőnként nőtt a koncert dübörgése... Alien kétségbeesetten markolászta a karfát. Lábait görcsösen beakasztotta a kocsiívba. Barom, idióta, hagyjál! Barom, idióta... Most ezt hajtogatta dadogva,

miközben fogai kocogtak. Na, jól utazol? Lehet, a halálba vivő út hepehupásabb... Gyusz röhögött... Kislány vigyázz, kislány vigyázz, kislány a bugyira vigyázz – kurjongatta éktelen gurgulázások közepette... A félemeleten a kocsi nagyot nyekkent. Az egyik kerék kitörött a helyéből... Alien káromkodott, és nyöszörgött egyszerre... Gyusz a tropára ment járgányt levonszolta a fordulóig, ott fölnyalábolta szerencsétlen utasát, aki egy megértőbb, melegebb szívű Kháronra számított, s ölben vitte le a földszintre, ahol belerakta egy tartalék görszékbe, de most már a lift felé igyekezett. Megyünk az alagsorba. Legyen helyünk a vacsoránál...

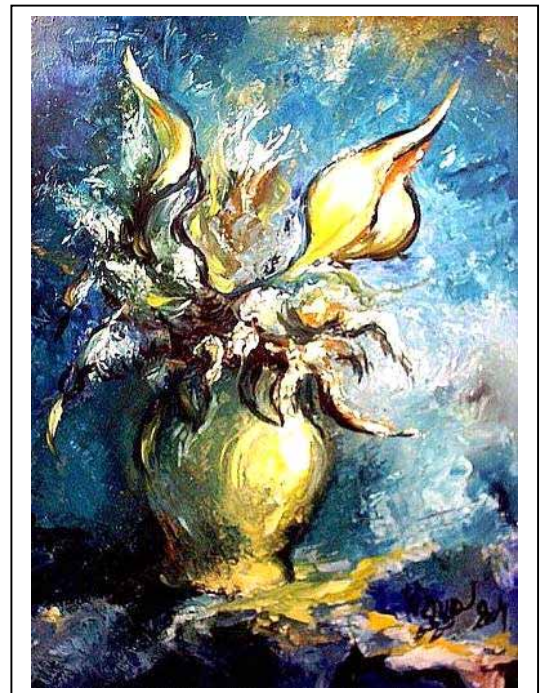
Egy cintányér csengése pontot tett a koncert végére. A mikrofonból Néva édesbús hangja áradt, ahogy megköszönte a közönség odaadását. A konyhában már minden készen áll az ünnepi vacsorához. Mindenki igyekezzen – tette hozzá. A lift becsukódott... Ketten voltak benne... A bódultan vigyorgó Gyusz, és a vörösből hófehér arcszínre váltott Alien. Dögölj meg, te marha, majdnem megnyuvadtam miattad – kezdte Alien. Hatalmas röhögés harsant az alumínium koporsóra hajazó felvonóból... Gyusz visított, és a hasát fogta. Alien halcan, de mérges tekintettel göcögött. Szerette a cinizmust. A cinizmus húzta csak mosolyra a száját. Combjai között emészthető műanyag burkaikban görögtek az altatók...

A konyha felé vezető, rosszul megvilágított folyosón se előre, se hátra nem lehetett jutni. Bedugult... Megérkeztek a villa mögötti foglalkoztató felnőttjei, akiket szintén meghívtak ifjabb sorstársaik. Ott tolongott mindenki, aki élt és mozgott az ódon falak között. De még nem nyílt ki a konyha üvegajtaja. Benn gyertyákat gyújtottak az ünnepi terítékhez. Az utolsó teremdzsek is helyükre kerültek. A fenyő csillagszórókat kapott ajándékba, hogy adott pillanatban még pompásabb legyen. Ötven, hatvan ember tizenöt méter folyosó-szűkében. Izgatott arcok... Gyusz kurjongatása megnevelteti a legelöl várakozókat is. Kussolj, te marha – feddi Alien. Kussolj már, mindenki minket néz... Végre föltáruznak az ajtók. Megindul a sor. Botok koppannak, csörrennek. Elektromos szekerek dzsojsztikjei-kerekei kattannak semmivel össze nem téveszthető hangon. A zsongás felerősödik. S ez a furcsa kerek, láb, sántító, kacska léptű, szögletes embermenet megindul a fényárban úszó, fölékített konyha felé. Benn karácsonyi dalok kélnek a magnóból. Mindenki helyet foglal. Mindenkinek jut egy hely ebben a védett zugban, a Tisza villa alagsorában, félig a föld alatt, elszigetelve a vad, rohanó, tipró világ küzajaitól, elszigetelve az épek undorító sajnálatától és közönyétől. Telnek a tányérok, a poharak. Ürülnek a tányérok, a poharak. Csendülnek az első oldott nevetések. Rubintosan csillan a vörösbor. Feketén

bugyborog a kóla. Mindenkinek jut étel, ital, jó szó, rákacsintás, mosoly, hátba veregetés, ugratás, ajándék, egyszóval minden, ami embereknek dukál.

Jóci a gitárhúrok közé csap, és önfeledten énekel, bohóckodik, nevetet. Mindenki vele tart, vele, a csóró és csupa szív utcazenésszel, aki pillanatok alatt megszerette ezt furcsa bájú siserehadat, s akit pillanatok alatt elfogadtak ők, a másként számkivetettek. Alien nem evett, nem ivott, nem beszélt, nem mosolygott... A bogyókat kutatta combjai közt, s a kocszi-ülés egyéb helyein, nehogy az ápolók találják meg... Az altatókat az asztal alatt szanaszét pöckölte... A zsilett-csomagot, amiből egyetlen penge hiányzott, a párnája alá nyomkodta. Valahogy megvágta a kezét... Káromkodott magában, s titokban leszopta az ujjáról a vért. Mikor éjfélkor meggyújtották a Karácsonyfa csillagszóróit, amik szóvalan mise gyanánt tündököltek, odafordult hozzá Gysz, és csókot nyomott a homlokára. Alien alig bírta letörölni a nyálas puszi maradványait... Aztán leszedték a pörköltes tányérokat, szendvicset hordtak az asztalokhoz az ápolók és a nevelők, majd szétosztották a gyümölcsöt, s a többi ajándékot. Folytatódott Jóci koncertje. Aliennek esélye sem volt távozni. Az egyik sarokba szorult be, s túl sok embert kellett volna megmozgatnia, túl sok embertől kellett volna mosolyogva szívességet kérnie, hogy leléphessen. Úgyhogy csendben kus-

had. Kotorta a kocszi-ülést, de már nem talált semmit. Föltette a kezét az asztalra. A szalvétával babrált. Az alvadt vért maszatolta rá. Közben – talán észre sem vette –, a Nehéz nap éjszakájának ritmusát ütötte a terítón, amit Jóci halandzsa angollal adott elő... A sarokban pedig megállapodott az utolsó pirula is, nekiütődve egy óvatlanul lakomázó svábbogárnak...

Kék csend (olaj, farost)

S.Varga Ilona - A Lion

Lepedő

Egy réges-régi november... Párás homály ereszkedett a dombok fölé, a ház ablakai lassacskán átlátszatlaná váltak. Napot már régen nem láttak, csak a felhők, a szél, a pára és az ónos szemerkélés lengte be a vidéket. A kert végében még felfelneszettek a nyulak, óljuk felől nehéz szagot hozott az alkonyi lég. A rozsdás lemezek és szerszámok összehányt kupaca mögött húzódott meg ketrecük, mellette a bádogszemét alatt fészkelte Töpi, a vizsla. Ilyenkor fázósan, reszketve szaglászta még körül az udvart, majd a kapu mellé kucorodva várta meg a teljes sötétedést. Az udvaron annyi használhatatlan szemét halmozódott fel, hogy sokszor már kerülni kellett annak, aki a kapuig akart menni. Az öreg István füttyült arra, hogy rendet teremtsen a portáján. Az asszonyt és a gyerekeket sem érdekelte. Valahogy nőtt, növekedett az évek során, mint a guanó. Egyedül a műhelyben volt rend. A szerszámok, a bőrök, a díszműeszközök glédában álltak. Bár itt is szürke por fedte a ritkán használt dolgokat, polcokat. Hol egy nyereg, hol egy ostor lógott az omladozó vakolatú falról. A konyhában sercegő zsír és hagyma szaga keringett, párás fátyolt vonva a parányi konyhaablakra. Két vödör víz állt a tűzhely és az ajtó között. Ma már nem kell kimenni a kúthoz. Ilyenkor már csak a budi ajtaja csikordul meg este; és olykor éjszaka. Hátul, a nyúlketrecek mellett, a szederfa alatt állt az ócska tákolmány. Az öreg nem vezettette be a vizet a házba. „Pénzbe kerül az!” - mondogatta, s apró fiaitól is elvárta, hogy éjjelente, a legnagyobb tében is kijárjanak. Pistának nem okozott gondot. Fakardját magához vette, és büszkén indult a víz-ágyús rohamra. A szederfa haptákba állt, és örködött felette. Zolika - sokkal kisebb bátyjánál - félős volt. A nyulak neszezése, és a fa lombjának susogása rettegésben

tartotta. A sötét homályban az ágak, mint megannyi vészmadárkarom nyúlogattak feléje, ráborultak, befönták, megtépték, kicsi szívébe ólmot öntöttek. Szinte megbénult a félelemtől, és mire odaért, lábcskáján folyt végig a melengető félelem. Néha megpróbált valami közelebbi helyre osonni, a málnabokrok tövéhez, vagy a bádograkás mellé, de apja valahogy mindig észrevette. A tenyér irdatlan csattanása legalább annyira félelmetes volt, mint a fojtogató szederfa. Nagyon keveset aludt. Anyja mellé nem mert bújni, mert az apja elkergette onnan. Bátyja kinevette. Egyedül feszengett kinőtt és foltos kis pizsamájában, magához ölelve a rég elkopott barna mackót. „Anya nem szeret engem” - pityeregte magában, s szinte rituálévá vált, hogy éjszakánként csak önmagát hintáztatva tudott elaludni. Minden elalvás egy rémálom volt. Lassú, sötét gomolyfelhők telepedtek rá, a dunyha nyirkos felleggé változott, és súlyával szinte agyonnyomta a kisfiút. Ilyenkor mindig pisilni kellett. Még épphogy pelenkás volt, amikor elkezdődtek a felhőjátékok. Fázott, félt, és anyja nélkül olyan hosszú volt az éjszaka...

Egy másik régi november... Aztán egy nyári éjjel nem tettek rá többé pelenkát. Ameddig nyár volt, még nem volt baj. De jöttek a hűvös őszi, a novemberi napok, amikor megjelentek a hideg fellegek. Nyomták a kisfiú gyenge testét, lehűtötték veséjét, és mire felriadt álmából, már a langyos-meleg riadalomban feküdt. Eleinte még felsírt ilyenkor, vagy félénken szólt, de a konyha és a szoba közötti átjáróból, ahol a két kisebb ágy állt, nem mindig jutott el hangja a szülőkhöz. Minél többször fordult elő, annál több félelem gyökerezett meg benne. Anya sápítozott, fejét fogta, jajistenkedett, apja egyszerűen elfenekelte, bátyja pedig röhögőgörcsöt kapott ilyenkor. Csúfolta, és néha le is köpte. Ez így ment sokáig. Volt olyan éjjel, mikor apja - megalégtelve a hisztériát és a félelmeket - egészen egyszerűen nem engedte Zolit lefeküdni. A konyhaajtóba állította,

hogy ott ácsorogja végig az éjszakát. Néha megengedte, hogy leüljön a hokedlira, vagy egy küszöbre tett sámlira. Zoli ilyen büntetések mellett sem mert kimenni az udvari budiba. Inkább tartogatta, hólyagszakadtáig. Pedig a meleg paplan nélkül, és a szülői fenytés hatására, még inkább pisilnie kellett. Ekkor támadt az az ötlete, hogy egy kisebb bőrszíjat - melyet apja műhelyéből lopott el - kötözött pisilőjére, jó szoroson, hátha akkor majd nem kell kimennie. Ettől viszont begyulladt, beteg lett. Az óvoda orvosa nézte meg, s ő hallott először Zoli bepisléses gondjairól. Ekkor derült fény arra is, hogy otthon megfenyítik ezért, s fitymaszkületét sem kezeltették ki időben. Az oviban sosem történt baleset. Aztán egy napon Pista felajánlotta segítségét öccsének, hogy éjjel kikíséri. Zoli nem is értette, hiszen eddig csak nevetett rajta, és megalázta. Nem hiába lepődött meg. Pista - mikor Zoli bement a tákolmányba - eltorlaszolta az ajtaját. Zolika bennrekedt, és kétségbeesetten kiabálni kezdett. Megint jött a haddelhadd. Apa verése, anya jajgatása, Zoli félelme. Aztán május jött, s az apa elutazott. Egy hónapig volt távol. Valahogy otthon elcsendesedett minden. Élték megszokott mindennapjaikat, s Zolival nem történt semmi rettenetes. Csendesesen készült az új életre. „Ősztől iskolás leszek, sosem fogok már bepislálni” - gondolta, s egyre többször vett erőt félelmén, s kiment éjjel az udvarra. Bátyja elkerült otthonról, szakmunkás kollégiumba, egyedül maradt a kis átjáróban. De úgy tűnt, anya ezután sem szerette jobban. Egy este szörnyű ordítás jött a műhely felől. Apja és anyja álltak egymással szemben, apja kezében hatalmas bőrvágó ollóval. „Nem fogsz több pénzt kiszípolozni belőlem! Nem fogom orvoshoz vinni!” - egészen közel állt már anyához, arca már szederjessé vált, és szemüvege csalán lógott le orráról. Kezében a gyilkos szerszámmal tornyosult az anya fölé, hörögött, és ordibált. Anya halkan, szinte összekucorogva kérlelte: „Legalább ne bántsd... kérlek...”. „Így nem lehet nevelni, nyámnyila szar lesz csak belőle!”. Zoli

rémülten lesett befelé, s földbe gyökerezett lábbal állt az ajtóban. „Te akartad megszülni, a kurva istenit, akkor most nevelj is embert belőle! Ez a béka semmire se fogja vinni!” Ekkor vették észre. Apa nekironzott: „Hordd el az irhádát! Nem kellesz te senkinek sem! Jobb, ha nem rontod itt a levegőt!” S borgözös felhőt okádott szájából, ollólan kezével egy nyaklevest zúdított Zoli fejére, aki hanyatt homlok futott a nyulak ketrecéhez...

Egy újabb november... Az iskolai újdonságok meglágyították az otthoni légkört. Apa is szelídebb lett, s Zoli most már csak egy szem gyerekként élte otthon szerény kis mindennapjait. Igyekezett az iskolában, bár szorongott ott is, mint mindenütt, hiszen önbizalmat soha, senkitől sem kapott. Szolgai ellátták, és semmi egyéb. Aztán jöttek az első számonkérések. Rajzok, feleletek, szép írás. És egy novemberi éjjel megjelentek a súlyos fellegek. Rátelepedtek az ágyra, s mire Zoli feleszmélt, már a meleg ölelte magába. Halálosan megijedt. Kicsi szíve majd kiütötte mellkasát, szorította a kopott mackót, és vinnyogva felsírt. Rettenetes éjszaka következett. Apa nagyon elverte. A macit is elhajította. Egyik füle le is szakadt. Zoli sírógörcsöt kapott, és módszeresen elkezdte verni a fejét az ajtófélfába. Azt hitte, betörheti, és meghalhat. Meg akart halni. Apja gúnyos hangjára eszmélt fel csak: „Csináld, legalább még hülyébb leszel és elvisznek a diliházba!” Az elkövetkezendő év valahogy ilyen félelmekkel és rettenetekkel telt el. Minden izgalom egy meleg fürdő volt, s ami a legeslegsörnyűbbé tette, már nem csak éjjel, és otthon. Az osztályteremben. Mikor kihívták, és a tanárnő megkérte, hogy írja fel a táblára a házi feladat rajzának címét: „Az én szép otthonom.” Zoli állt a vonalas tábla előtt, kezében a kréta. Az „az” szócska még sikerült, de keze remegni kezdett, és megállt. Lába szárán melegség futott végig, szeme könnybe lábadt, remegő léptekkel próbált meg kimenni az osztályból. A tanítónő állította meg: „Mi a baj, kisfiam?” Zolika összecsukszott. Kivitték a

teremből, igyekeztek segíteni neki. Könyörgőre fogta, nehogy megmondják a szüleinek, mert talán még agyon is verik érte. Később azért a Vegyesboltban találkozott az anya és a tanítónő. Ekkor tudta meg anya a történetet, amiről otthon bölcsen hallgatott. Egy este Zoli apjának segített a műhelyben, mindig érdekelték a bőrmunkák, a szép lószerszámok, a különleges könyvborítók és övek. Szegecseket válogatott, mikor az öreg megszólalt: „A bátyád viszi valamire. Autószerelő lesz nemsokára. Neked is tisztességes szakma kell. Villanyszerelő leszel.” Zoli szerette volna apja szakmáját folytatni, ügyesen rajzolt, szívesen olvasott, nézegette azokat a képeskönyveket, amihez hozzájuthatott. De hát egy ilyen kisfiú még igazán nem tudhatja, mi is lesz belőle. Ezen az estén - legalább szólt hozzá az öreg István - valami nagyon rossz előérzete támadt. Az esti lefekvéskor vacogva bújt ágyába, s hallgatta a novemberi szél zörömlős füttyögését, az ónos eső kopogását. Nehezen szállt rá az álom, s egy nagy, súlyos felleg ereszkedett alá az égből. Melegségre ébredt. Riadt... Rettegett... Nyüszített... Kihúzogatta lepedőjét az ágy oldalrészéből, és settenkedve próbált kiosonni a kis szobáskából. Apja felriadt. Mit riadt, ordított, káromkodott, ütött és rúgott! Majd nagy dérrrel-dúrral, amúgy hálóingben kiontott az udvarra. Megnyiszorgatta a kutat, és a mellette lévő bádogteknőbe lódított egy vödör vizet. Mindezt olyan gyorsan, hogy mire Zoli észbe kapott, apja már ki is tépte kezéből a lepedőt, és az arcába nyomta. „Nyald le róla a keservit! Ha nem bírod lenyalni, ott a teknő, mosd ki!” És kilódította a fiút - amúgy meztéláb, pizsamástól az esőbe, szélbe. „Moss!” - üvöltötte. „Moss, a kurva hétszentségit neki! Nem rongyot tartok a házamban! Széthasítalak, te idióta!” Zoli engedelmesen a teknőhöz vonszolta minden bánatát. Belenyúlt a jéghideg vízbe, reszketett, gyömöszkölt, és mosott, mosott, mosott... Anya az ajtóban állt, értetlenül bámult, s nem mert szembe szállni. Mint aki odakövült. Szemből a szederfa nyújtogatta karmait, Töpi

laposkúszásban a fiú lábaihoz osont, de az apa ráripakodott, s fülét lelapítva elsompolygott a bádograkások mögé. „Addig nem jössz be, amíg nem tiszta! Terítsd is ki a szederfa alá!” - így az apai dörge-delem. Aznap éjjel a konyhaküszöbön kuporogva rettegte át a végeérhetetlen órákat.

Egy nagyon késői november... A pesti szakmunkásképző srácai az utolsó műhelyórán rendezgették a szerszámaikat, amikor bejött a terembe a matektanár. „Zoli! Telefonod van a tanáriban!” Zoli nem értette, ki a csoda keresi őt, a kis senkit. Ő eddig még soha nem számított seholy sem. Tette a dolgát, tanult, dolgozott, olykor edzésekre járt, esetleg magányosan mozi-ba, de még nem kereste eddig senki sem. Kivéve a bátyját, aki tavaly Pesten járt, és elébe jött az órák után. Felvette a kagylót, anyja volt a vonalban: „Fiam, haza kell most jönnöd. Kikértelek már az iskolából. Apád kórházban van. Siess!” Lassan zötykölődött a vonat, s az úton sok minden lepergett Zoli szemei előtt. Régen járt otthon. Van már vagy három hónapja. Jó Pesten. Anya hiányzik néha, de itt senki nem bántja, senki nem szól hozzá, az öreg néni, ahol rokoni szálak kapcsán lakhat, néha még be is takargatja éjszakánként. Nincs benne harag. Nincs benne gyűlölet. Nincs már benne semmi sem. Lassan kővé vált a szíve, hernyógubót szőtt a lelke. Leszállt az állomáson, anya és Pista már várták. A kórház bűdös, és sötét volt. Apa a hosszú kórterem utolsó ágyán lihegett, fűjtatott. Alatta begyűrődött a nyirkos lepedő. Nagyon szürke volt az arca. Több napi sötét borosta, homlokára tapadt izzadt haj, két beesett fénytelen szem maradt a nemrég még délceg, harcias, agresszív, szinte szép férfiből. „Négy napja hoztuk be. Még csak a mellkasa szorított. Azt mondja az orvos, el kell köszönnünk tőle. A szíve...” - zokogott anya. „A szíve... A szíve?” - suhant át Zolin a gondolat. A temeé sen mégis bedobott egy szál szegfűt a sírgödörbe...

Ketykó István

Kard éle, vagy angyalszárny

*„Pedig lehetne jobb
és hangulatosabb
az élet”*

(Ádám Tamás)

Igazad van Barátom! Lehetne jobb is...
Csak hát: a gyógyszeres-dobozok egyre
gyűlnek halomba
lassan megtelik velük az udvaron a kuka
és egyre fogynak napjaim - - -
a piás palackok rég betakarítva, szemétre
dobva,
pedig pénzzé is tehettem volna őket,
de rossz emlékeim miatt kísértessenek...?
Akár a csűrben felejtett dohos gabona,
úgy félek az öngyulladásától - - -
Igazad van Barátom! Lehetne jobb is...
Csak hát: rontja hangulatom az ex feleség
és egyes káráló rokonok jóslata-
előbbi a kutyáival ijesztget, hogy azt
mondja:
széttépet velük, ha még egyszer részegen
arra járnék - -
utóbbiak szerint meg: bátyám után én le-
szek a következő...
Mi dolgom velük?
Bennem a hit erősebb valamennyiüknél!
Talpra fogok állni, akár a keljfeljancsi
Bár, fellöknek sokszor a mámoros éjszakák
és hajnalok...
Nincs szívemben harag – régi napjaim nem
hordozom
levetem őket akár piszkos ingeim,
mert mi dolgom azokkal, akik egy rekvie-
men
a Miatyánk elimádkozása után a „Béke
veled! ”mondásakor
kéznyújtásomra azt kérdezik:

Már elmegy...?

Igazad van Barátom! Lehetne jobb is...
Csak hát: az önként vállalt kaloda
hat éves lakatja berozsdásodott –
egyre szárad tollamban a tinta
s bár dolgaim lassan elrendeződnek,
„ még sincs béke az olajfák alatt”...
Hiányzik a vers – mit szépítek a dol-
got...?

A mámor pótolható: hitvessel, gyerekek-
kel, nővérrel,
igaz baráttal, óvó kollégával,
de a vers hiánya, mint lassan adagolt arzén,
mérgezi lelkem...

Igazad van Barátom! Lehetne jobb is...
Csak hát: a nyárból egyenesen a télbe futok
hiányzik a csendes ősz belőlem,
de hitvesem, fiam és lányom haja szemem-
re száll
s mint ökörnyal az októberi szélben,
ragaszkodásuk szétterül szívemen
és ismét úszik a hold a verssorok között.
Fáradt vagyok sokszor Barátom
s ki tudja: talán tényleg én következem...
De addig is fénysugár minden józan nap
rám,
bár kerestem nem adom át senkinek;
hordozom tovább, mégis mit tagadjam:
azért jólesik néha egy-egy Veronika-
kendő,
mit felém nyújtotok!
Biztató mosolyokban megtörlöm elgyö-
tört arcom,
de nem adom fel: tovább megyek!
Igazad van Barátom! Lehetne jobb is...
Csak semmi csak hát, hátraarc, visszavonu-
lás...
Nincs csak hát!
Mert nem mindegy: kard éle zuhan-e nya-
kamra,
vagy angyalszárny terül fölém fényesen...!

Verőce, 1996. október 05.

A jósnő *(olaj, farost)*

Százdi Sztakó Zsolt

Utolsó ítélet III. rész

/megváltás/

Őszentsége -választott nevé- immár a harmadik egyházfő, Krisztus földi helytartója, akinek a keresztény világban és a hit dolgában döntő szava van. Leszámítva az eretnek ortodoxiát, amellyel a katolicizmusnak szintén fel kell vennie a küzdelmet saját, belső eretnek-mozgalmain kívül, egyszóval őszentsége most úgy szenvedett, mint az inkvizíció börtönében az örök kárhozatra ítélt eretnekek. Merthogy örök kárhozatra vannak ítélve, abban kétsége se volt, hacsak a börtönben meg nem vallották tévelygéseiket, és el nem nyerték az Anyaszentegyház feloldozását, amely a krisztusi irgalom nevében még az eretneknek is kijárt. Bár voltak teológusok, akik ezt is tagadták, mondván, az eretnekek maguk helyezték magukat az Egyházon kívül egy szintre a pogányokkal, tehát nem is adható meg nekik a feloldozás, mert ezzel az Egyház maga követ el bűnt. Mások viszont azt mondták, hogy Krisztus még Júdásnak is megbocsátott. Ő nem foglalt állást ebben a kérdésben, mert felesleges szócséplésnek tekintett minden teológiai vitát, és titokban mélyen megvetett minden teológust, akik csak azon vitatkoznak, hogy azt a bizonyos vesszőt hova tegyék Isten törvényében, és közben magáról Isten törvényéről megfeledkeznek. Ő egész életében a tettek embere volt, aki sziklaszilárd hittel üldözte az eretnekséget, ezt a mótelyt. Hányszor fordult elő vele, hogy olyan szerencsétleneket hurcoltak eléje, akiknek láthatóan fogalmuk sem volt annak az eretnekségnek a mibenlétéről, amiben vétkesek, de, mert valaki bemagyarázta nekik, hogy az az egyetlen üdvözítő tanítás, amit ők követnek, és még a mártíromság égi koszorúját is megcsillantották előttük, hát nem csoda, hogy a Szent Ink-

vizícióban csupán a sátán eszközét látták, és minden együttműködést megtagadtak vele. Sőt, legszívesebben maguktól léptek volna fel a máglyára. Fiatalabb korában minden alkalommal ökölbe szorult a keze, valahányszor egy ilyen szerencsétlen alatt fellobbant a máglya, mert tudta, hogy valaki másnak kellene ott, a cölöphöz kikötve állnia. Annak, aki megtévesztette ezeket a szerencsétlen ördögöket, és a sátán kezére juttatta a lelküket. Nos, az ilyenekkel szemben nem volt benne sem irgalom, se könyörület, csak azokra az elkárhozott lelkekre gondolt, akik miattuk veszttek el az üdvösség számára. És, hogy miért volt ez az elszánt küzdelem mindenfajta eretnekséggel szemben? Ki tudja, talán az otthoni bigottan vallásos légkör, hogy bárcsak ez az egy életünk van, de azért a lelkünk üdvössége mindennél fontosabb.

Az ifjú Pietro a dominikánus rendbe is azért kérte a felvételét, mert ez a rend volt az, amely felismerte azt a veszélyt, amit az eretnekség Krisztus Egyházára nézve jelent, és felvette vele a küzdelmet. A mi ifjú szerzetesünk tehát ennek a hadseregnek lett az egyik katonája, aki vakbuzgón teljesítette feletteseinek még a legésszerűtlenebbül hangzó utasításait is, amit azok felettébb méltányoltak, így aztán szépen haladt előre a számlétrán. A fiatal inkvizítornak hamar legendás híre kelt, hogy az eretnekeket akár még a máglya tövében is képes vétkeik belátására bírni. Így lett a római curia főinkvizítora, és mint ilyen, most már nemcsak az egyszerű emberek eretnekgyanús ügyeivel foglalkozott, hanem a hatalom legfelsőbb köreiből is. Elborzadt, amikor kénytelen-kelletlen szembesült vele, hogy ez a féreg már ide is berágta magát, és még ott is jelen van, ahol a krisztusi tanításokat a maguk tisztaságában kellene őrizni.

Őszentsége arca újfent eltorzult a fájdalomtól, ahogy egy újabb roham tört rá, és csak kis híja volt, hogy ne kiáltson fel. Ehelyett azonban egy újabb Úrangyalát mondott el, ami aztán érezhetően enyhítette a szenvedését. Ez az átkozott kór, ami emberi roncsot csinált belőle, akit egykor

az Egyház pajzsának hívtak, és még az ellenségei is rettegve tiszteltek! Pont most terítette le a betegség, amikor annyi tenni-valója volna, és végre a hatalmat is megkapta hozzá, hogy amit kell, megtegye. Az orvosok persze semmit se tudnak a betegségről, csak találgatnak, és jobb híján eret vágnak rajta, ami annyira legyengíti, hogy utána napokig képtelen felkelni az ágyából. Épp ezért, már az orvosokat sem engedi közel magához, mert nem engedheti meg azt a luxust, hogy napokra irányítás nélkül hagyja az Egyházat. Tudja ő, nagyon is jól tudja, hogy titokban már az utódját keresik, mert arra számítanak, hogy nem húzza sokáig. Azt gondolják, nem veszi észre azokat a sanda pillantásokat, amiket egymás között váltanak. Nincs ebben semmi újdonság, hisz már megválasztása percében tudta, az ő pápasága csak ideiglenes megoldás, amíg a hatalmi harc eldől a bíborosok közt. Senki se gondolhatta komolyan, hogy majd pont egy elszegényedett nemesi család sarját fogják pápává választani, amikor Itália legel kelőbb családjai versengenek Szent Péter trónjáért. Az ő megválasztása csak kompromisszum volt a konklávéban, ami a betegségének szólt, mert fél lábbal már akkor is a sírban volt. Csakhogy neki eltökélt szándéka, hogy keresztülhúzza a számításait, és nem egy akarat nélküli báb lesz a pápai trónon, hanem szilárdan fog haladni a céljai felé, és megvalósítja azokat. Ezért tehát azt se engedhette meg magának, hogy napokig gyengélkedjen, és elvesztesse az amúgy is rohamosan fogyó idejét. Ezért aztán érvágás helyett megparancsolta, hogy hozzák ide a kedvenc helyére öblös karosszékét, ahonnan pár órával előbb maestro Luciferno nézte a téren zajló eseményeket. Most kihalt volt minden, lélek se mozdult, és öszentsége lelki szemei előtt a térnek egy egészen más képe tárult fel. Azoknak a pompázatos terveknek a megvalósulását látta, amiket maestro Luciferno készített az Egyház, és pápaságának örök dicsőségére. Igen, személyes ambíciójának is tekintette, hogy Luciferno terve megvalósuljon, hi-

szen ő is csak egy gyarló ember volt, aki nem akart nyomtalanul elmúlni, és pápaságának így akart örök emléket állítani.

...

Valahogy sikerült elszunyókálnia, de percekben belül fel is riadt. Nem tudta volna megmondani, mi volt az az álom, ami miatt felriadt, de hogy álom volt, azt biztosra vette. Alig nyitotta ki a szemét, újra be kellett hunynia, mert azt hitte, hogy a képzelete űz vele csúf tréfát. Igen, az ablakban egy kép jelent meg, ami szikár volt, és a mélyen ülő szürke szemek vádlón őt nézték. Olyan iszonyatos volt ez a tekintet, hogy önkéntelenül keresztet vetett magára. Ezzel egyidejűleg mintha harangzúgást hallott volna. Ugyanekkor a teret hirtelen nappali fény árasztotta el, és egy menetet látott rajta keresztülvonulni, ami erősen hasonlított egy húsvéti körmenethez. Csakhogy a menetet ezúttal nem egy pap vezette, hanem az a férfi, akit Jesus Nazarethnek neveztek. A kezében ott volt a pásztorbot, és mikor a menet az ablaka alá ért, Jesus Nazareth egy pillanatra megállt, és feltekintett az ablakra, ahol ő ült, ellenségesen nézte a tömeget, és mintha némán hívta volna, hogy csatlakozzon a menethez. Ebben a pillanatban éles fájdalom hasított belé, mert ráébredt saját gyengeségére, hogy ő már akkor se tudna a menethez csatlakozni, ha akarna, mert ő már csak arra képes, hogy vasárnaponként a térre összegyűlt tömegnek a lakosztálya ablakából integessen.

A téren ebben a pillanatban kitört az égiháború, amely hatalmas széllel vette kezdetét, hogy csak úgy bömbölt, mintha ezer bölénycsorda vágatna fűjtatva. Aztán villámok kezdtek csapkodni, mintha az Isten megharagudott volna valamiért a világra, és tüzzel akarná elemészteni. És csakugyan, az egyik villám pont a máglyába csapott bele, ami a holnapi eretnekégetéshez volt előkészítve. A száraz fa nyomban lángra kapott, és ropogva égett, szikrákat dobálva mindenfelé, féltő volt, hogy felgyújtja a környező épületeket.

Mindez azonban nem tartott sokáig, mert akárha dézsából öntenék, eleredt az eső, és eloltotta a tüzet. A máglya azonban megrongálódott, a hólnapi eretnekégetést el kell halasztani. Őszentsége azonban mindezt már nem láthatta, mivel ájultan hevert öblös karosszékében.

...

Az ébredés első pillanataiban nem tudta eldönteni, hogy a saját ágyában ébredt-e fel, vagy pedig idegen ágyban? Ami mostanában éppenséggel sűrűn megtörtént, ha a munkája elszólította Rómából, vagy pedig egy különösen jól sikerült pásztoróra után, mikor hajnalban már semmi kedve nem volt megtenni az otthonáig vezető utat, és a szépasszony se szívesen engedte el, remélve, hogy az éjszakai szenvedélyes ölelésekből még reggelre is tartogat a számára. Maestro Luciferno pedig éppenséggel nem volt az a fajta, aki ilyen szempontból csalódást okoz szíve aktuális hölgyének, és épp ezért terjedt el róla a hír a szépasszonyok körében, Rómában nincs nála jobb szerető. Szóval, most se tudta eldönteni, hogy egy újabb kalandba keveredett-e, vagy pedig otthoni ágyában ébredt, aminek jól ismerte minden egyes gödrét. Mielőtt azonban még utánajárhatott volna ennek a kérdésnek, meghallotta maga mellett a szuszogást, és ez egy csapásra visszaidézte mindazt, ami előző este történt. Marináról aztán eszébe jutott a nagypja, az öreg koldus, akinek halálfeje volt, erről aztán az egész kompozíció, aminek az öreg lett volna a központi figurája. Épp a héten futott be hozzá egy megrendelés az egyik bíboros síremlékére, és arra gondolt, ez a téma erre a célra éppen megfelel. A világ hatalmasságait emlékeztetni a másvilág nyomorúságaira, ami egyenes következménye annak, ha valaki a világ talmi fényeinek esik áldozatul.

Egész éjszaka átölelve tartotta a lányt, aki befészkelte magát a karjaiba, és most óvatosan szabadította ki a karját, hogy felkeljen. A hajnal első sugarai rendszerint a műteremben találták, mert a napnak ezt

az időszakát találta a leginspirálóbbnak a m vészi munka számára. Most is, még épp csak bekukucsáltak a nap első sugarai az ablakon, már felöltözött, és elindult a fogadóba, hogy megreggelizzen. Mikor kilépett a sikátorba, még láthatóak voltak az éjszakai vihar nyomai, mert bokáig hömpölygött a víz. Az ivóba nyomát se látta a tegnap esti tömegnek, a duhajkodó vendégeknek, a kurtizánoknak, akik kuncsafta vásasztak, és a mindenütt jelenlévő zsebtolvajokra, akik szempillantás alatt megszabadítottak a pénzedtől, ha nem voltál észnél. Most mindössze ketten voltak az ivóban, akik a fogadóban szálltak meg, és pont olyan korán kelők voltak, mint ő. Abban sem volt semmi különös, hogy mindkettőről messziről látszott, zárandokok, hiszen a környéken megszállók többsége zárandok volt. Az egyik zárandokról lerítt, hogy jó módú, és az egész utat idáig bérelt kocsin tette meg az utolsó pár mérföld kivételével, és ő lesz, aki majd hatalmas adományokkal igyekszik megszabadulni bűneitől, és lerövidíteni a purgatóriumban eltöltendő időt. A másik asztalnál viszont az előző zárandoknak pont az ellentéte ült, akinek együgyű arckifejezéséről, félszeg viselkedéséről az első pillanatban megállapítható volt, hogy nem a világi élthez van szokva. Egy cipó volt előtte az asztalon, amiből időnként letört egy darabot, szájába tette, majd állkapcsának gyors mozgásával megrágtá a falatot, amit egy korty borral öblített le. Ezen tevékenysége közben pedig láthatóan nem vett tudomást a körülötte lévő világról.

Maestro Luciferno odaült az asztalához, és kíváncsian várta, hogy a másik mikor vesz róla tudomást. Mikor azonban teltek a percek, és a másik semmi jelét nem adta annak, hogy észrevette, megköszönlte a torkát, hogy felhívja magára a figyelmet. A másik azonban erre se reagált.

-Látom, barátom, te se vagy valami társasági lény – mondta végül.

-Ennek ugyan hiába beszél, süketnéma.- állt meg az asztalnál a fogadós, aki kitüntető figyelemmel bánt előkelő vendégével, és fecsegni is szeretett. Óvatosan körülkém-

lelt, mielőtt folytatta, és még a hangját is lehalkította.

-Azt mondják, az inkvizíció vágta ki a nyelvét, hogy ne tudjon beszélni arról az eretnekről, akit ma akartak megégetni, de az éjszaka villám csapott a máglyába, és leégett. Én mondom magának, ez égi jel!

...

Szóval, barátom néma vagy, gondolta maestro Luciferno, kivágták a nyelvedet, hogy ne tudj beszélni mindarról, amit megtapasztaltál, sőt, még ez se volt nekik elég, meg is süketítettek, hogy még a kérdéseket se halld meg, mert annyira veszélyesnek találták, amit mondhatnál. Én azonban most mégis megkísérlem, hogy szót váltssak veled. Maestro Luciferno eddig jutott a gondolatmenetben, amikor egy papírlapot vett elő, amire mindössze egy nevet írt fel: *Jesus nazareth*, és a lapot a másik elé tolta. A hatás leírhatatlan volt, az állkapocs egy falat közepén állt meg, majd félrenyelt, és elkezdett fuldokolni, úgyhogy a feje pillanatokon belül belilult. Maestro Luciferno nem tudott mást tenni, kétségbeesésében jókorát sózott a másik hátára, és ez úgy látszik segített, mert a szerzetes levegőhöz jutott. Ám úgy nézett rá, olyan rémült ábrázattal, mintha legalábbis egy megelevenedett ördögfi lenne, és keresztet vetett. Mindeközben olyan hangokat adott ki, mint aki hevesen tiltakozik valami ellen.

Olyan hirtelen tűnt el az ivóból, hogy maestro Luciferno képtelen lett volna megmondani, merre távozott. Körülnézett, hátha az iménti jelenet senki érdeklődését nem keltette fel, de csak annyit látott, hogy Marina épp akkor lépett be az ivóba, háta mögött az öregapjával.

...

Maestro Luciferno műhelye mindössze tízpercnyi sétára volt, ami pont elég idő arra, hogy a fej kiszellőzzön, megszabaduljon a mihaszna gondolatoktól, és a művész csak az előtte álló feladatra koncentráljon.

Ennyi idő elég volt arra, hogy kizárjon minden zavaró, külső körülményt, és csak is arra koncentráljon, a gondolatot hogyan öntse formába. Mert a művészet alfája és omegája éppen ez, hogy formába öntse a gondolatot, megtöltse étellel az élettelen anyagot. Az a művészet, amelynek a mélyén nem búvik meg gondolat, csak talmi csillogás, tetszetős játék a formával és az anyaggal, ami azonban továbbra is csak holt márvány marad. Mert a művész olyan, mint a Teremtő, aki lelket lehelt a sárból formázott alakba, és az életre kelt.

Marina méterekre leszakadva követte maestro Lucifernót, az öregapját vezette, aki olyan lassan, rogyadozó térdekkel vándorolt, mint aki egy hosszú élet minden súlyát hurcolja magával. Időnként meg kellett állnia, hogy bevárja őket, pedig a legszívesebben már a műhelyben lett volna, és az öreget formázná. A máskor tíz perces séta most körülbelül egy óráig tartott. A műhelyben már javában dolgoztak a segédek, és az első teendője az volt, hogy ellenőrizze a munkájukat, és instrukciókat adjon nekik a további teendőket illetően. Ezután a tanítványait ellenőrizte, akik gyakorlásképp régi korok mestereinek munkáiról készítettek rajzokat. Az öreg csak ezután került sorra. Miután felültette az öreget egy pódiumra, ahova képtelen volt egyedül felkapaszkodni, és így két markos segédnek kellett őt feltenni, maestro Luciferno egy szénrajzot készített róla, amin még azt a sebhelyet is feltüntette, amit még egészen fiatalon, egy csatában szerzett. Miközben rajzolt, aközben Marina a nagyapjáról mesélt, aki hét éves kora óta egyedül nevelte őt, de tizenöt éves kora óta már ő gondoskodik róla. Az apját nem ismerte, mivel egy zsoldos volt, aki akkor erőszakolta meg az anyját, mikor a zsoldossereg átvonult a falujukon. Az anyja ekkor vált eszelőssé, és mindenáron a benne fejlődő magzat életére tört. Olyan nagy volt benne a gyűlölet, hogy még magában is hajlandó lett volna kárt tenni, csak hogy a magzatot kivágja a testéből, azonban a szülei résen voltak, és rendre megakadályozták, hogy örültséget csinál-

jon. Ők voltak ott akkor is, amikor a szülésnél a köldökzsinórral próbálta megfojtani az újszülöttet, azt azonban már ők se tudták megakadályozni, hogy a szülés után el ne tűnjön. Jó egy hétre rá találták őt meg az erdőben, egy ágra volt felakasztva. A nagyapja szőlőműveléssel foglalkozott, és mikor a falu ura újra háborúba keveredett egy másik hatalmas nagyúrral, a zsoldosok tönkretették a szőlőültetvényt, a tetejébe még a házukat is lerombolták. Így lettek földönfutók, és jöttek Rómába, mert a nagyapja megtudta, hogy itt lakik az a nagyúr, akinek a katonái mindenét megsemmisítették, és valami örült reménykedéssel azt gondolta, a nagyúr majd kárpótolni fogja. Persze még a nagyúr ajtajáig se jutott el, a szolgák röhgöve dobták ki, amikor megtudták, hogy mit akar. Azóta a Szent Péter templom lépcsőjén van a törzshelye, naponta ott szokott koldulni.

Maestro Luciferno hallgatta Marina szavai, és közben felderengtek benne ezek a szavak: „A mennyországot ne keresd az égben, se a poklot a föld alatt, hanem mindkettő a te szívedben van.”.

Igen, a művének ez lesz a kvintesszenciája: az ember embernek farkasa, miként az a Bibliában írva van, és egyik ember teszi a másik számára pokollá ezt a földi létet. Pedig paradicsommá is változtathatná, hiszen Isten még így, érdemtelenül is annyi szépséggel halmoz el minket! Csakhogy az ember nem a jóra van teremtve...

Maestro Luciferno eddig jutott el a gondolatmenetben, amikor kint megszólalt a csengő.

...

Rövidesen egy küldönc lépett be a műterembe, a pápa személyes pecsétjével lezárt levelet nyújtott át maestro Lucifernónak, aki feltörte a pecsétet, és olvasni kezdte a levelet. Ahogy haladt el re az olvasásban, úgy lett mind sápadtabb, míg végezetül hamuszürke arccal nézett fel a levélből. Mindazonáltal, nem szólt semmit, hanem csak eltűnt a lakrészében, hogy rendbe

hozza magát, és öltözékét udvarképesse tegye.

Mikor újfent előkerült, már sikerült túljutnia az első sokkon, bármi is volt az, amit a levélben olvasott, és vonásai újra egy tökéletes udvaroncot mutattak. Marinát utasította, várják meg őt, bár ma sokáig lesz távol, sőt az is meglehet, hogy éjszákára vissza se tér.

Ezután a küldönccel együtt hagyta el a házat, és ugyancsak szaporázta a lépteit, hogy minél előbb meggyőződhessen a levélben olvasott hír valódiságáról. Ha minden igaz, az azt jelenti, hogy összes merész tervei ma dőltek romba, hiszen tudta, hogy a pápa környezetében hányan fúrják őt, hányan tartják fölösleges pénzkidobásnak az építkezést, de legfőképpen hány befolyásos bíborosnak van meg a saját védenca, akire rábízná ennek az építkezésnek a lebonyolítását.

A sikátorból a térre kiérve megtorpant, hogy megcsodálja az éjszakai vihar okozta károkat. A tegnap elkészített máglya ott állt üszkösen, félig összedőlve, helyrehozhatatlanul károsodva. Maestro Lucifernóban csak most tudatosodott az, amit reggel óta már számtalanszor hallott, ma bizony elmarad az eretnekegetés. A máglya körül emberek álltak, és izgatottan tárgyalták az eseményeket, maestro Lucifernóhoz pedig időnként szófoszlányokat sodort el a szél „...Isteni csoda... ártatlan... Isteni jel... Isten embere...”.

A tömegtől tisztos távolságra katonák álltak, ahhoz még épp elég messze, hogy az emberek fenyegetve érezzék magukat, de ahhoz elég közel, hogy visszatartsa a forrófejúeket, akik lázítani akarnának. Úgy látszik, valaki még idejében felmérte a tömeg hangulatát, és előre gondoskodott róla, hogy semmiféle felfordulás ne legyen, gondolta maestro Luciferno, miközben továbbment.

...

-A Szentatya személyes kérésére hívtam ide, a betegágyához, – kezdte öszentsége személyi orvosa, aki immár évtizedek óta

kezelte, és személyes barátjának is mondhatta magát -illetve, most már a halálos ágyához. - tette hozzá elcsukló hangon, és elérte a másik kérdő pillantását, megrázta a fejét. Aztán elmondta, tegnap nem hagyta, hogy eret vágjon rajta, ehelyett éjszakára a dolgozószobájába vágott, a kedvenc, térre néző ablakához tették a karosszékét. Reggel itt találtak rá ájultan. Gutaütés, amiből már nem épül fel, túlságosan gyenge a szervezete.

Őt pedig azért hívatta ide, mert őszentsége egyik utolsó beszélgetésükkor megemlégtette, hogy szeretné, ha a halálos ágyánál maestro Luciferno is ott lenne. Maestro Luciferno köszönetet mondott az orvosnak a szolgálataért, majd belépett őszentsége hálószobájába, ahol azonban már annyi kíváncsiskodó gyűlt össze, hogy kénytelen volt a könyökével utat törni magának, ha előre akart jutni.

Őszentsége megrendítő látvány volt a hatalmas ágyban, amiben szinte elveszett, az volt az ember érzése, hogy nem is egy felnőtt fekszik ott, hanem egy csecsemő. Az arca összement, akkora volt, mint egy újszülötté, és ugyanolyan ráncos is. Fél oldalára lebénult, azon az oldalon nem mozgatta a végtagjait, és a szája szélén vékony csíkban folyt a nyála. Két betegápoló apáca sürgölődött az ágya körül, az egyik gyöngyöző homlokát törölgette, a másik pedig időnként megittatta. Az orvos néha odalépett az ágyhoz, lehajolt hozzá, és valamit sugdosott a fülébe, ami rendszerint azzal végződött, hogy a beteg ép kezével türelmetlenül elhajtotta magától.

Maestro Lucifernónak az volt a kísérteties érzése, hogy nem is embereket lát maga körül, hanem dögevőket, hiénákat, akik alig várják, hogy áldozatuk kimúljon, és ők rávethessék magukat a zsákmányukra. Igen, valahol hallotta, hogy a dögkeselyűk is így várják meg a beteg állat kimúlását, a közelben egy fára telepedve. Semmi érzélem, se együttérzés, hiszen tudják, hogy a teremtésben ők ezt a feladatot kapták. Ugyanilyen érzelemmentes kifejezést látott most ezeken az arcokon, amelyek közül egyik se viszonzta a pillantását, hanem

gyorsan elkapták a tekintetüket, vagy lesü-tötték szemüket. Ki tudja, valahol a palota egy eldugott szobájában már az új pápa személyére alkudoznak.

Amikor őszentsége meglátta maestro Lucifernót, intett neki, hogy menjen közelebb, majd pillantásával a táblát kérte, amire a kívánságait szokta írni. Kezében a széndarabbal próbálta a betűket megformálni, ám ez sehoggy sem sikerült, végül dühösen eldobta a széndarabot. Megragadta maestro Luciferno karját, és lehúzta magához, úgy, hogy a füle egészen a szájánál volt. Bárhoggy is fületl azonban, először csak heves zihálást hallott, mint mikor valaki minden erejét összegyűjti egy feladat elvégzéséhez. Végül a zihálásból hangokat is ki lehetett venni, melyek egy szóvá álltak össze. Egy halk, de azért jól kivehető szóvá: *Tévedtünk*.

...

A férfiról azt beszéltek, valamikor híres művész volt, a pápai udvarban dolgozott, bíborosok voltak a megrendelői. Most mégis egy barlangban élt, kitzasztva a társadalomból. Emberek közé csak akkor ment, ha nagyon muszáj volt, egyébként az erdőben élt, vadállatok közt, és a ruhája alatt állandóan vezeklőövet viselt. A külseje teljesen elvadult, mint azé, aki búcsút mondott a civilizációnak.

Ha megjelent a faluban, prédikálni kezdett, de az emberek nem figyeltek rá. Túlságosan lekötötte őket a napi túlélésért folytatott küzdelem.

Aztán egy napon, hónapok múltán, ahogy jött, úgy el is tűnt.

(Az utolsó ítélet harmadik, befejező részét olvashatták. A szerk.)

Végh József

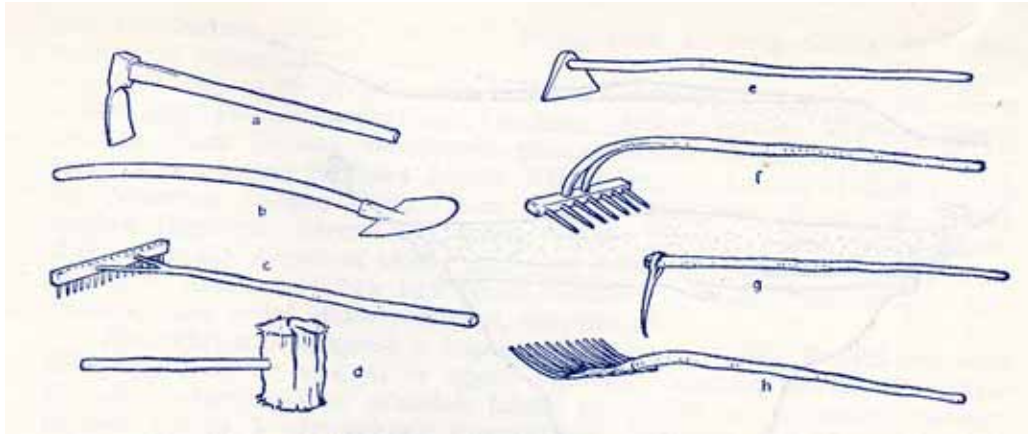
Szénégetők a Börzsönyben

A szénégetés ősi mesterség. A 19. század eleje – az ipari tevékenység fellendülése óta kenyéradó háziiparnak számított a Kárpát medence minden jelentősebb erdős vidékén. Többnyire a legjelentősebb vasműves vidékek környékén alakultak ki a szénégető telepek, hiszen a fémkohászat volt a faszén legfőbb felhasználója. Valamikor a faszenes szekerek járták településről-településre a vidéket, hogy a kovácsmestereknek ajánlják portékáikat, vagy a gazdasszonyoknak, hisz ez volt a szenes vasalók legjobb melegítője is.¹ A gőzmalmok tulajdonosai is ezt használták. Rendszerint 1:1-hez fizettek, vagyis egy mázsa szénért egy mázsa búzát adtak cserébe.

Dijszenőn még a közelmúltban is éltek olyan emberek, kiknek valaha szintén ez adott kenyeret, de már jó néhány évtizede annak, hogy nem raktak boksát.² Éppen ezért járnak csudájára a helyiek, hogy ismét megjelent a közeli Mázsaházán az itt már-már feledésbe merült tevékenység. Egy vállalkozó fogott bele, s hozott Erdélyből hozzáértő szakembereket. Két család - férj és feleség, az asszonyok testvérek – érkezett Szováta mellől, Sófalváról. Kora tavasztól a késő őszi fagyokig kinn élnek az erdőben, nem éppen irigylésre méltó körülmények között. Többnyire a gyerekek is velük vannak. Eleinte még jártak a helyi iskolába, ám egy idő után elmaradtak. A kesernyős füst beleivódik a ruhába s az ember bőrébe is. Inkább választották azt, hogy magántanulóként vizsgáznak majd otthon.

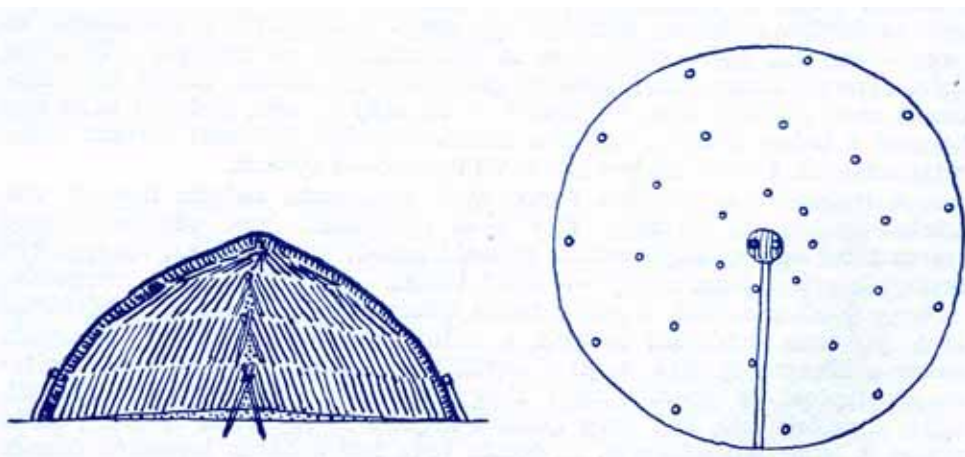
A férfiakat - Kovács Józsefet és Kiss Árpádot - kérdeztük a mesterségük fogásairól:

- **Otthon is ezzel keresik a kenyerüket?**
- *Nem, mert sajnos nálunk már erdő sincs, mindent eladtak. Valaha – tizenöt évvel ezelőtt ebből éltünk. Édesapám, apósom is ezt folytatta. Így szállt a mesterség apáról fiúra.*
- **Hogyan készül a faszén?**
- *Bükkfából lesz a legjobb minőségű. Ez a legerősebb, ennek van a legjobb hőfoka. A fenyőfa és juharfa nem jó, mert gyenge a hőfoka, s csak hamu lesz belőle.*
- *A legelső dolog, hogy helyet csináljunk a baksának. Ha nem elég kemény a föld, akkor le kell döngölni, így ugyanis „jobban jár” a baksa, s így lehet minél tömöttebben összerakni. Ha nem elé egyenletes az alja, homokot szórunk alá. A kör alakú baksa átmérője mintegy nyolc méter. Néha előfordul, hogy tízmétereset is raknak. Egy baksába – nyolc méteres átmérőjűbe – 40-45 köbméter fa is belemegy. Középről kezdjük rakni kifelé, a közepébe száraz fát kell rakni, hogy könnyen meg lehessen gyújtani. Kijebb lehet nyersebb is, hisz a nagy hőben így is elszenesedik. Három emelet rönk jön egymásra, a szintek kúpszerűen záródnak.*
- *Mikor kész, rá jön egy szalmaréteg. Ennek csak az a szerepe, hogy a homok, mellyel befedik, ne hulljon be a rönkök közé.*

Szénégető szerszámok³: a., csákány, vagy csákánykapa a baksahely egyengetéséhez; b., lapát, a baksa fedéséhez; c., gereblye, lapi gyűjtéséhez; d., bot, az égő baksa döngöléséhez; e., kocsorba, a por lehúzásához; f., szénhúzó gereblye, a kiégett baksa szénének válogatására, g., szénhúzó gajmó, a kiégett szén megbontására, az üszkők szétválasztására; h., vasvilla, a szén válogatására

- *A felrakáskor arra is ügyelni kell, hogy egy lyukat hagyjunk az alján a rönkök között. Egy hosszú rúddal itt dugunk majd be egy gázolajos rongyot és így gyújtjuk meg.*
- **Könnyen meggyullad a baksa?**
- *Nem mindig. Ezért használunk a begyűjtáshoz „lavenkát”. Azt a fát nevezzük így, amely az előző baksából megmaradt, mert nem szenesedett meg eléggé. Az ilyen szinte gyufáról is meggyullad, mert tele van gázzal. Ha ilyet rakunk a belibe, akkor könnyű a dolgunk.*
- **A begyűjtés után mi a teendő?**
- *Meg kell nyitni a füstölő nyílásokat. A tűz, ahogy meggyújtjuk, alulról közepén fölmeleg a tetejére. Ott csinálunk egy lyukat. Mikor fölér, akkor elzárjuk, a lyukat, s ezzel megfordítjuk a tüzet visszafelé. Fokozatosan lejjebb és lejjebb nyitjuk meg egy-egy fél méterrel a nyílásokat, így lehet az égést szabályozni. Ahol kiégett már, ott megereszkedik, s bottal megdöngöljük. Mintegy két méter magas lesz mindössze a végén. Ott, ahol már kékes a füst, ott már lehet tudni, hogy már kiégett, már kész van. Ha kékes füst, akkor gyorsan el kell zárni a nyílást, mert különben elégne a szén is. Akkor lesz kész az egész, mikor az alján kijön a tűz.*

Baksa keresztmetszete és alaprajza a szelelőlyukakkal³

- **Mennyi ideig ég egy baksza?**
- *Az sok mindentől függ. Elsősorban a fafajtától és attól, hogy mennyire nyers. Körülbelül két hetet számíthatunk rá. Eközben állandóan kell figyelniünk, hiszen előre kiszámítható, hogy mennyi szén lesz belőle. Egy köbméter fából 190-200 kiló faszén keletkezik. Ha nem figyelünk, kevesebb.*
- **Mi a sorsa a szénnek?**
- *Zsákokba rakjuk, tizennyolc-húsz kiló fér egybe. Innen a csomagolóba viszik, s aztán tovább Németországba, grillezős szénnek. Korábban a kohászatban használták, meg a kovácsműhelyekben. Annak idején akkora kohászat volt nálunk, hogy naponta elfogyasztott negyven baksát. Több tonnát naponta. Megpróbálták gázzal, rendes szénnel is, de egyik sem volt olyan jó, mint a faszén. Nem volt elég hője, s az így öntött vas is törékeny lett. Hiába akarták külföldre eladni, nem volt jó minőségű.*
- **Hogyan kell szétszedni egy baksát?**
- *Megbontjuk az egyik oldalon. Megmozgatjuk, hogy tiszta maradjon a szén. Bemegyünk úgy két méternyire, amennyire engedi. Óvatosnak kell lenni, mert ha sok levegőt kap, újra kigyulladhat, s ekkor már az értékes faszén ég el. Ha fennáll ennek a veszélye, akkor újra leföldeljük, és újat kezdünk. Így megyünk körbe. Figyelni kell arra is, hogy lehetnek benne tűzfészkek, amelyekről újra lángra lobbanhat az egész.*
- *A szétbontáskor aztán olyan feketék vagyunk, hogy alig lehet ránk ismerni. Hiába mosdunk meg és öltözünk át ilyenkor, nem kell sorban állnunk a vásárláskor az üzletben.*

1 Kósa László: Szénégetés, szócikk a Néprajzi lexikonban, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.

2 Adatközlő: Csabuda József

3 Forrás: Kós Károly: Lápos vidéki szénégetők és szénégetők, in.: Népismereti dolgozatok 1978, Kriterion Kiadó

Képmelléklet:

A család a lakókocsi előtt

A baksa megkezdése

A baksa rakása

Szalmával fedés

Porral fedés

Zsákolás

Auditor

Szávai Attila írásai

Fémszag

Zsófi ült a fűben, az esti fűben, mely bársonyos volt és illatos, felhúzott térdeit vékony karjával átölelte, arányos arcát féloldalt térdkalácsain pihentette. Mintha hallgatózott volna, kíváncsinak tűnt, mint aki fél füllel szeretne volna megérteni a ködését a szerkezetnek, mely finom volt, gyöngéd fogalmazású, tiszta színekkel, kellemes szagokkal. Félúton, valahol a gyermekkor és a felnőttkor között hajlamos az ember olyan hagymázos játékokra, hogy például fülével, ezzel a kezdetleges és tökéletlen, továbbá lássuk be, formavilágában mulatságos érzékszervünkkel belehallgatni olyan titkokba, amik csillagok között születnek, angyalok nyelvén. „Az emberi test titokzatos”, gondolta most, „és olcsó, valamint bizonyos esetekben makulátlan és hazug.” És gyakran éhes, persze többféle értelemben, ahogy most Zsófi is. Fontos még, hogy Zsófi nem sokkal több, mint hús, a tűz, mely mellett ült már jóval kevesebb, mint szabványos tábortűz. A fiúk éppen tüzelő után néztek, Zsófi és barátné je jóllakottan, álmosan és jókedvűen őrizték a parázsló tűzmaradékot: a forrószagú fák izzásának puha patogását. Szerelmesek voltak mindketten, tehát boldog lázban éltek, egyfajta önkívületben. Zsófinak is utóbbi jutott eszébe, továbbítte a gondolatot, egészen a tűzig, mint a fa önkívületiségéig, egyik legfőbb céljáig: a keletkező fényig és hőig, de aztán elakadt, mivel apró kézfejét szűnyog csípte meg.

Nem sokkal éjfél után értek haza. Ruháikat hanyag mozdulatokkal dobták a szennyestartóba. Lemosták magukról az erdőszéli tűzrakóhely füstmaradékát, mely az erdő hűvös illatával elvegyülve kente meg fűszeres illatával a rugalmas fiú- és lánybőrt. Most itt alszanak. Így elnézve őket, összegubancolódtak tagokkal, ahogy egyenletes szuszogással töltik meg a szoba holdfényét, öröm tölt el. Mint mindig, az élet nagy szertartásaira próbáló ifjú emberek láttán. Aztán sok az olyan, aki élete végéig csak próbál, nem engedi színpadra a direktió, a nagy színház folyosóin, ha jár, összesúgnak a háta mögött, szájuk elé vetett ujjhegyekkel kuncognak rajta. Ezek a próbálók (próbaemberek) csak vázlataiban ismerik az előadást, csak a nyers tervrajzzal vannak nagyjából tisztában. Amit aztán valaki, vagy valami realizál. Helyenként a realizátummal olyannyira tele van már a léghő, olyannyira követel minden maradék helyet, hogy a rosszabb sem érti, saját, kába tartalommal töltik meg ezeket a vázlatokat. Volt, mikor a holdvilág ezüstös, híg fényfolyása készítette kiváló gondolatokra a gimnazista fiatalokat. Közös ágyban közös gondolatokra. Hogy ne is említsem a nemzettudat fogalmát. A kékes fény megmaradt, kamutelihold minden szobában, gagyfi fényutánnal. Igazán emberi. A lakótelep esténként úgy villog, mint egy óriási kapcsolótábla. Félhülye tekinteteken keresztül szökik be az áldozatok értékrendjébe, mint a besurranó tolvaj. Mint a sunyi emberek. Nem hagy mást, csak kacatot, fölöslegeset, a bizsut és a műanyag szobrokat, gyanús tapintású fröccsöntött ideológiákat, amiken nehezen talál fogást a tömegember. Akkor is legtöbbször csak valami tömegcikket talál izzadó tenyerében.

Az ablakon át távozom a szobából, a levegőben hamarabb hazaérek...

A hajnal langyos fémszaga vastagon fedi el súlyával az éjszaka lezavart, vakmerő és pökhendi aktusokat. A párás, tompa zajok az ágy alatti csendben várják a következő estét, most unatkozhatnak.

Zuhany

Hajnal öt.

A tükör előtt állok. Szól a rádió, az éterből közszolgálati angyalok énekelnek fáradt hangnemű, kapzsi apróhirdetéseket. A világot árulják, sürgősen eladó, nagyobbra cserélném, félkész világnézetet beszámítok. Meg, hogy családi okok miatt és amúgy is miért ne. A fűtés jó, az ablakok nagyok (csak tudni kell rajtuk kinézni), a kertben jóízű gyümölcsök, azokban jó húsup fergek, bennük kápráztató mikrobiológia, egyébként is atom jó az egész. A telek nagy, végei bizonytalanok, talán végtelenek, határ a csillagos ég, mindenesetre olybá tűnik: végleges a dolog, anyagában változatlan, formájában ingadozó, de fixen drágul. Állítólag. Fényeiben retrospektív. Szöveg után irányár és telefonszám. Talán majd írok neki egy lendületes sms-t, hogy: Szia! Atti vok (*vagyok*), asszem újra kéne értékelteni a cuccot, többet ér az szerintem. Csá!

Még meggondolom, különösen így félálomban... Mindegy, egyelőre a borotválkozáson is vacillálok, szőrözsek é? Bőröm pórusain szőrök szivárognak, ki tudja hová. Előbb-utóbb a csatornában végzik, nehéz fényű szőrtonnákra kenődik majd testem borotvahabos többlete, ami néhány ismerősöm személyiségét előnyösen bruttósítja. Beszállok a zuhanykabinba, tessék vigyázni, az ajtók záródnak, hátamon fűgén futnak a következő állomásig a lüktető álommaradékok.

Koldusok (olaj, farost)

Hírek

A Költészet Napja

Leányfalu idén is készül *A Költészet Napjára*, József Attila születésnapjának megünneplésére. Az idei rendezvény motója: „*Kell a vers, mint egy falat kenyér*”.

Április 9-én, szombaton, a Duna-parton tábortűz mellett olvashatják fel az érdeklődők kedvenc József Attila-verseiket.

Április 10-én, vasárnap, teljes hosszában versbe borul *Leányfalu*, József Attila minden verse versplakáton lesz olvasható az utcákon. Dél előtt a Faluházban település általános iskolásai adnak elő kenyértémájú verseket, délután pedig a helyi felolvasó egyesület tagjai, *A Lira Gyalogosai* „Érdemes volt-e ázni, fázni, csak a jövő kövén csírázni” címmel emlékeznek ugyanott József Attilára.

Április 11-én, a költő születésnapján a helyi Nőegylet tagjai ajándékozzák meg verssel a falun keresztülhaladókat, és ezen a napon a falu boltjaiban is vers jár a kenyérhez.

Márciusi kitüntettek

Kossuth-díjat kapott: *Bangó Margit* előadóművész, *Dr. Benkó Sándor* előadóművész, *Boross Lajos* előadóművész, *Bozsik Yvette* táncművész, *Csákányi Eszter*, a Krétakör színművésze, *Ferencz István* építész-mérnök, *Fischer Iván* karmester, *Görgey Gábor* író, *Herskó János* filmrendező, *Karátson Gábor* író, *Kulka János* színművész, *Léner Péter* rendező, *Lukáts Andor* színművész, *Megyik János* szobrászművész *Petrovics Emil* zeneszerző, *Solti Gizella* textiltevező, *Spiró György* író, *Szőnyi Erzsébet* zeneszerző, *Sztevanovity Zorán* előadóművész, *Tordai Zádor* író, *Vágó Nelly* díszlettervező és *Zsótér Sándor* rendező.

Széchenyi-díjjal tüntették ki: *Árkai Péter* geológust, *Bacsó Béla* esztétát, *Czibere Tibor* gépészmérnököt, *Dávidházi Péter* irodalomtörténészt, *Detrekői Ákos* akadémikust, *Falus András* akadémikust, *Fodor Géza* filozófus-esztétát, *Hankiss Elemér* szociológust, *Harnos Zsolt* matematikust, *Kunszt György* építész, egyetemi tanárt, *Litván György* történészt, *Messmer András* kémikust, *Mosonyi Emil* vízépítő-mérnököt, *Nagy János* mezőgazdasági egyetemi tanárt, *Pernecky Géza* művészettörténészt, *Szabad György* történészt, *Szelényi Iván* szociológust, *Totik Vilmos* matematikust, *Ujfalussy József* zenetörténészt, valamint megosztva *Katona Ferenc* fejlődésneurológust és *Kulmann Lajos* főigazgató főorvost.

Kiemelkedő irodalmi tevékenységéért József Attila-díjat kapott:

Barna Imre műfordító, az Európa Könyvkiadó főszerkesztője; *Bojtár Endre*, az MTA Irodalomtudományi Intézet irodalomtörténésze, baltista, műfordító, kritikus, a 2000 című folyóirat szerkesztője; *Boldizsár Ildikó* író, mesekutató, a Magvető Kiadó főszerkesztője; *Csokits János* költő-műfordító; *Csordás Gábor* költő-műfordító szerkesztő, a Jelenkor Kiadó igazgatója; *Forgách András* író, műfordító, drámaíró; *Grecsó Krisztián* költő, prózaíró, a Békéscsabai Megyei Könyvtár munkatársa; *Kárpáti Péter* drámaíró; *Keresztury Tibor* író, szerkesztő, kritikus; *Kőrösi Zoltán* író; *Kulcsár-Szabó Zoltán* irodalomtudós; *Schein Gábor* költő, kritikus, irodalomtörténész, műfordító; *Turczy István* költő, műfordító.

Nádasdy Kálmán-díjat kapott:

Fodor Ákos költő, műfordító.

Táncsics Mihály-díjat adományoztak:

Dalos László hírlapírónak; *Fenyvesi Félix Lajos* költő, újságírónak; *Friedmann Endre*

fotóriporternek, az MTI főmunkatársának; *Koloszár Tamás*nak, a Kisalföld vezető újságírójának; *Mester Ákos*nak, a 168 óra főszerkesztőjének; *Nej György*nek, a Magyar Rádió szerkesztő-műsorvezetőjének.

A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetést kapta többek között:

Békés Pál, József Attila-díjas író, drámaíró, műfordító; *Bérczes László*, a Bárka Színház rendezője, dramaturg, főszerkesztő; *dr. Havas Judit*, előadóművész, irodalmi szerkesztő, a Petőfi Irodalmi Múzeum főmunkatársa; *Miklós Tamás* filozófus, az Atlantisz Könyvkiadó vezetője; *dr. Niedermüller Péter*, az ELTE Művészetelméleti és Média Kutatóintézete egyetemi tanára; *Szabó György*, a TRAFÓ Kortárs Művészetek Háza igazgatója; *Térey János*, József Attila-díjas író, költő, műfordító.

A Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt kitüntetést kapta többek között:

Mundruczó Kornél, Balázs Béla-díjas filmrendező; *Regős János*, rendező, színművész, drámaíró, a Székény Műegyetem Színház művészeti igazgatója; *Réz András*, filmesztéta, műfordító; *Vajda Miklós*, műfordító, kritikus.

A Magyar Köztársaság Babérkoszorús Írója díjat az idén két embernek, *Kovács András Ferenc*nek és *Szilágyi Ákos*nak adományozták.

Magyarok Lipcsében

Megkezdődött Lipcsében a hagyományosnak mondható könyvvásár, mely március 16-19-ig tartott. *Tolnai Ottó*, *Sebők Zoltán*, *Jónás Tamás*, *Esterházy Péter*, *Darvasi*

László, Bartis Attila, Tolvaly Ferenc és *Dalos György* személyesen is részt vett a **Lipcese olvas** programsorozaton.

Pályázat

1.) A Barátok Verslista - a Vizuális Pedagógiai Műhely BT. közreműködésével - pályázatot ír ki abból a célból, hogy amatőr költők és írók publikálási lehetőséget kaphassanak egy Irodalmi Antológiában.

2.) A téma szabadon választható.

3.) Vallási, politikai témák, vagy mások meggyőződését, ízlését sértő írások a pályázaton nem indulhatnak.

4.) Beküldés: a pályázati anyagokat e-mailben (csatolt fájlként) Times New Roman betűtípussal, 2,5-2,5-es oldal margókkal, A5-ös méretben, normál sorközzel fogadjunk csak el.

Beküldési cím: antologia@verslista.hu.

5.) Beküldési határidő: 2006. május 28.

7.) Nevezési díj: 2900 Ft/A5-ös oldal. A pályázók megjelenési oldalanként 1 kötetet ingyen kapnak. További kötetek kedvezményes, 1500 Ft-os áron rendelhetők meg.

A nevezési díjat kérjük az alábbi címre befizetni: Baranyai Attila, 8263. Badacsonytördemic, Római út 84. (Közlemény rovat: "ANTOLÓGIA 2006") Nevezési díjat a kiadó nem fizet vissza.

11.) Antológia várható megjelenési ideje: 2006. szeptember

12.) További információ: antologia@verslista.hu.

E havi számunk szerzői:

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő, szellemi szabadfoglalkozású

Egry Artúr (Budapest, 1953) Budapest, mérnök, tanár

H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Karaffa Gyula (Nyíregyháza, 1964) Nagyoroszi, ny. közalkalmazott, vállalkozó

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő

Novák Valentin (Budapest, 1969) Budapest, író, költő

Pajtli Sándor (Felsőmarác, 1929) Ajka, nyugdíjas mérnök

Pintér Krisztina (Balassagyarmat, 1979) Hont, magyar szakos tanár

Pogány Zoltán (Rozsnyó, 1960) Szádmás, műszaki technikus

S.Varga Ilona - A Lion (Budapest, 1956) Budapest, könyvszerkesztő, újságíró, író

Szalai Ferenc (Budapest, 1957) Budapest, könyvtáros, tanár

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Százdi Sztakó Zsolt (Ipolyság, 1967) Százd, író

Szöke Mária Magdolna (Nagyvárad, 1970) Nagyvárad, újságíró, író, költő

Végh József (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, művelődési ház igazgató

Vigyinszki Attila (Balassagyarmat, 1968) Nagyoroszi, rajztanár, festőművész

Impresszum:

Tördelés/irodalom:
Karaffa Gyula

Helytörténet/fotó:
Végh József mkl.

Grafika/képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
0630-383-5385

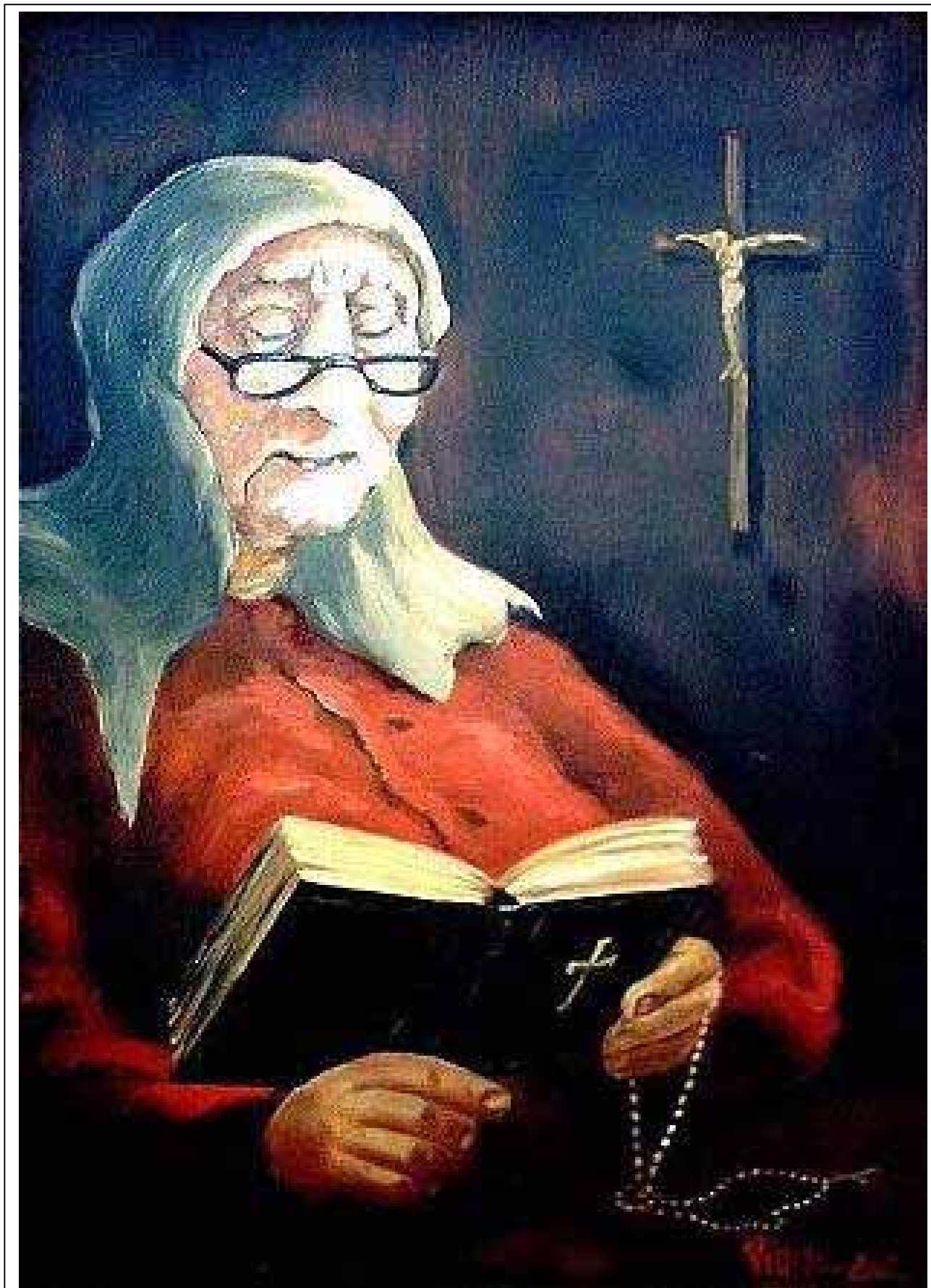
Email cím:

karaffagy@freemail.hu

hgev@freemail.hu

Kiadja a rétsági Művelődési Központ és Könyvtár

Terjesztés kizárólag PDF formátumban.

Vigyinszki Attila: Esti ima (olaj, farost)